

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Datganoli cyllidol yng Nghymru: Diweddariad ar y paratodau ar gyfer gweithredu

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Rwyf wedi paratoi a chyhoeddi'r adroddiad hwn yn unol
â Deddf Llywodraeth Cymru 1998 a 2006.

Roedd tîm astudiaeth Swyddfa Archwilio Cymru yn cynnwys
Matthew Coe, Gareth Lucey, Ben Robertson a Deborah Woods
o dan gyfarwyddyd Richard Harries.

Huw Vaughan Thomas
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Cynulliad Cenedlaethol ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â hi ac a noddir ganddi, gan gynnwys cyrff y GIG. Mae ganddo'r pŵer i gyflwyno adroddiadau i'r Cynulliad Cenedlaethol ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, mae'n cynnal astudiaethau gwerth am arian mewn llywodraeth leol ac yn arolygu cydymffurfiaeth gydag anghenion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2017

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Os byddwch yn ei aildefnyddio, rhaid i chi ei aildefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Am fwy o wybodaeth, neu os ydych angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol, cysylltwch â ni drwy ffonio 029 2032 0500 neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru. Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Gallwch ysgrifennu atom hefyd, yn Gymraeg neu'n Saesneg, a byddwn yn ymateb yn yr iaith rydych chi wedi ei defnyddio. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Cynnwys

	Crynodeb	6
1	Mae'r agenda diwygio cyllidol wedi gwneud cynnydd da ymhob maes allweddol yn ystod 2017	14
	Mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig a Llywodraeth Cymru wedi cytuno ar fframwaith cyllidol diwygiedig, er, mae'n rhy gynnar i gynnal asesiad llawn o'i werth ariannol i Gymru	15
	Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i wneud cynnydd da wrth ddatblygu'r fframwaith deddfwriaethol sy'n ofynnol ar gyfer trefniadau trethi datganoledig	19
	Mae'r strwythur llywodraethu a'r trefniadau rheoli ar gyfer yr agenda diwygio cyllidol wedi parhau i esblygu'n briodol i adlewyrchu amgylchiadau newidiol	20
	Paratôdd Llywodraeth Cymru ragolygon reffeniw amserol ar gyfer y trethi newydd-ddatganoledig, ac mae'n paratoi'r ffordd ar gyfer Cyfradd Dreth Incwm Cymru	22
	Mae Llywodraeth Cymru wedi gwneud cynnydd da hyd yn hyn wrth ddatblygu gweithdrefnau cyllidebol diwygiedig, a'u gweithredu	26
	Mae Llywodraethu Cymru wedi ymgysylltu'n llwyddiannus ag arbenigwyr ar drethi a rhanddeiliaid, i sefydlu fframwaith polisi trethi a chynllun gwaith blynyddol ar gyfer Trysorlys Cymru yn 2018-19	28

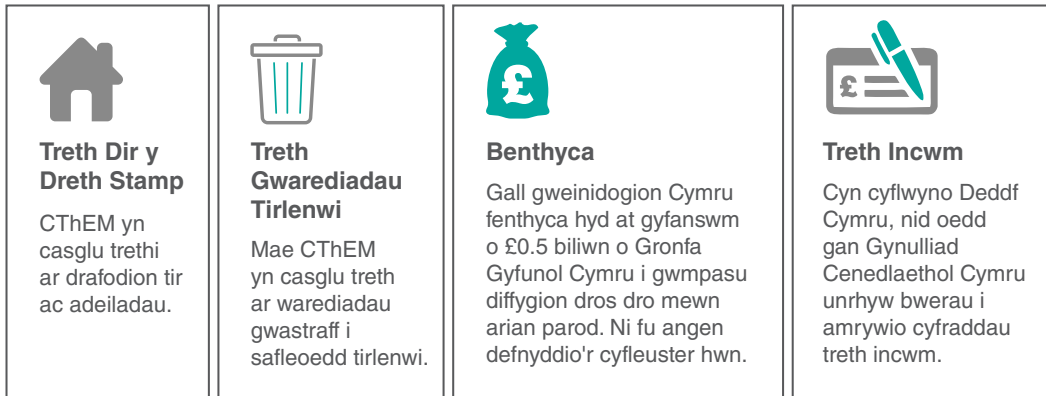
2	Mae Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru yn dechrau ar gyfnod hanfodol, gydag amserlen dynn i gyflawni popeth sy'n ofynnol erbyn 1 Ebrill 2018, yn enwedig y systemau casglu trethi digidol	30
	Mae'r trefniadau llywodraethu ar gyfer Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru wedi esblygu i roi mwy o amlygrwydd i bobl a materion sy'n gysylltiedig â chyllid	31
	Wedi sefydlu ACC ym mis Hydref 2017, mae angen gwaith pellach i sicrhau y deallir y berthynas rhwng Llywodraeth Cymru ac ACC yn glir	33
	Yn gyffredinol, mae'r gwaith o sefydlu Awdurdod Cyllid Cymru sy'n weithredol, yn mynd rhagddo'n dda ond cyflawni systemau digidol yw'r risg pennaf o hyd, ac mae'n cychwyn ar gyfnod hanfodol heb fawr o le i wallau	35
	Er bod y costau gweithredu'n parhau o fewn yr amrediad a amcangyfrifwyd, bydd cyllidebau gweithredol cychwynnol ACC yn uwch nag a amcangyfrifwyd yn flaenorol	43
	Mae perthnasoedd da yn cael eu datblygu rhwng ACC a rhanddeiliaid allanol	45
	Atodiadau	
	Atodiad 1 – Dulliau	48

Crynodeb

- 1 Mae datganoli cyllidol yn cyfeirio at drosglwyddo pwerau trethiant a benthyca o Lywodraeth y DU i Gynulliad Cenedlaethol Cymru (y Cynulliad Cenedlaethol) a Gweinidogion Cymru. O 1 Ebrill 2018, ac am y tro cyntaf ers dros 800 mlynedd, bydd Cymru yn gyfrifol am godi elfen o'i referniw treth ei hun.
- 2 Datganolodd **Deddf Cymru (2014)** rai pwerau trethiant a benthyca o Lywodraeth a Senedd y DU i Lywodraeth Cymru a'r Cynulliad Cenedlaethol. Am y tro cyntaf, mae'r Ddeddf yn grymuso'r Cynulliad Cenedlaethol i ddeddfu ynglŷn â threthi wrth brynu neu lesio tir ac adeiladau a gwaredu gwastraff i safleoedd tirlenwi. Mae hefyd yn paratoi'r ffordd ar gyfer datganoli elfen o bwerau codi treth incwm i'r Cynulliad Cenedlaethol yn y dyfodol, yn ymestyn yr amgylchiadau lle y gall Gweinidogion Cymru fenthyca yn y byrdymor i reoli cyllideb Llywodraeth Cymru, ac yn rhoi pwerau newydd i Weinidogion Cymru i fenthyca ar gyfer gwariant cyfalaf. Mae **Eitem 1** yn nodi'r newidiadau penodol i'r amgylchedd ariannol yng Nghymru.

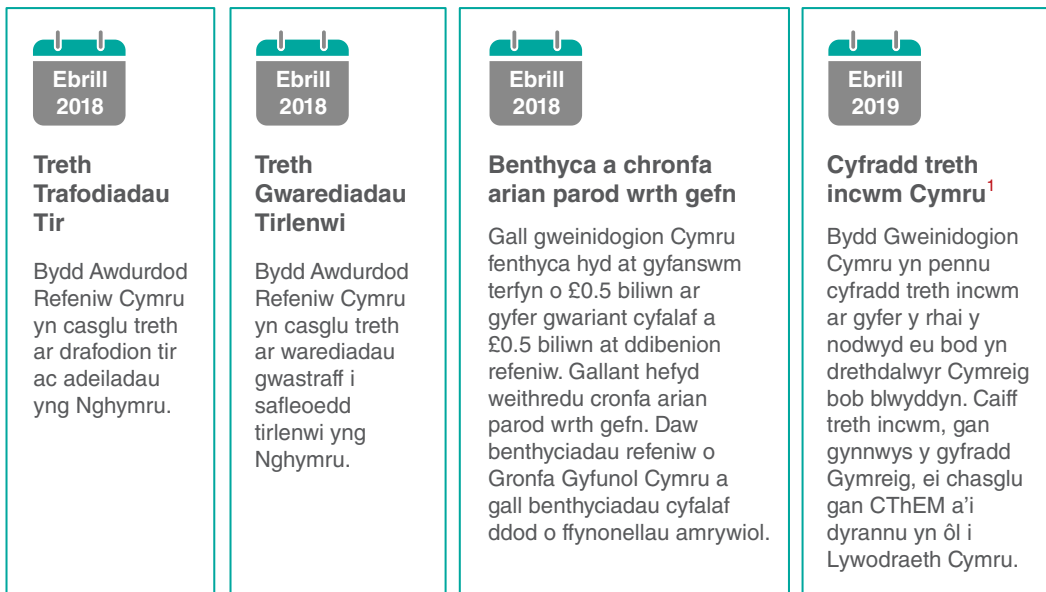
Eitem 1 – trethi datganoledig yng Nghymru

Ynghynt

Wedyn

Deddf Cymru 2014
(a deddfwriaeth ganlynol)

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru

¹ Mae Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn gweithio tuag at ddyddiad gweithredu o ran datganoli treth incwm erbyn mis Ebrill 2019.

- 3 Dilynwyd **Deddf Cymru 2014 gan Ddeddf Casglu a Rheoli Trethi (Cymru) 2016**, y rhoddwyd Cydsyniad Brenhinol iddi ym mis Ebrill 2016. Ynghyd â **Threth Trafodiadau Tir a Deddf Gwrthweithio Osgoi Trethi Datganoledig (Cymru) 2017**, mae'r ddeddfwriaeth hon yn gosod y sylfeini ar gyfer trefniant drethi Cymru. Mae'n cynnwys sefydlu Awdurdod Cyllid Cymru ar 18 Hydref 2017 i gasglu trethi datganoledig Cymru, Treth Trafodiadau Tir a Threth Gwarediadau Tirlenwi. Mae'r ddeddf yn gosod y seiliau ar gyfer trefniant drethi ddatganoledig i Gymru (**Eitem 2**).

Eitem 2 – Sefydlu Awdurdod Cyllid Cymru

Awdurdod Cyllid Cymru

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Mae Awdurdod Cyllid Cymru (ACC) yn gorff cyhoeddus newydd a fydd yn gyfrifol am gasglu trethi datganoledig yng Nghymru o 2018 ymlaen.

Haf 2017
Bwrdd ACC wedi'i benodi

Hydref 2017
ACC wedi'i sefydlu

Ebrill 2018
ACC yn gweithredu'n llawn

Yn 2018 bydd ACC yn casglu gwerth **£288m*** o drethi yng Nghymru

* Rhagolwg y Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol (Mawrth 2017) ar gyfer y Dreth Gwarediadau Tirlenwi a'r Dreth Trafodiadau Tir a gesglir o Ebrill 2018 hyd at Fawrth 2019.

W031001 © Hawlfraint y Goron 2017 Llywodraeth Cymru 008

Hawlfraint: Llywodraeth Cymru

- 4 Ym mis Rhagfyr 2016, cyhoeddwyd adroddiad gennym ar baratodau Llywodraeth Cymru ar gyfer gweithredu datganoli cyllidol². Daethom i'r casgliad fod Llywodraeth Cymru yn paratoi'n dda i ymgymryd â'i chyfrifoldebau datganoli cyllidol, gan gynnwys sefydlu Awdurdod Cyllid Cymru erbyn dyddiad cychwyn ym mis Ebrill 2018. Serch hynny, nodwyd bod heriau sylweddol o hyd wrth geisio cyflwyno cynlluniau manwl a chyflawni prosiectau allweddol. Nodwyd hefyd, am fod y gwaith allweddol yn dal i fynd yn ei flaen, y byddem yn cynnal ail arolwg yn yr hydref 2017 i asesu'r cynnydd.
- 5 Mae'r adroddiad hwn yn rhoi crynodeb o'r cynnydd hwnnw, o ran yr agenda ehangach o ddiwygio cyllidol i gychwyn, ac yn ail o ran Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru ac (o 18 Hydref 2017) yr ACC ei hun. Roedd yr adolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn: 'A yw Llywodraeth Cymru wedi gwneud cynnydd digonol tuag at weithredu datganoli cyllidol yn llwyddiannus yng Nghymru erbyn 1 Ebrill 2018?'. Yn **Atodiad 1** ceir mwy o fanylion am ein dulliau archwilio.
- 6 Yn ein hadroddiad blaenorol, gwnaethom un argymhelliad allweddol, sef er mwyn cyflawni cerrig milltir allweddol ei hamserlen hollbwysig, bydd angen i Lywodraeth Cymru gwblhau ei chynlluniau cyflawni manwl cyn gynted â phosibl er mwyn caniatáu i fyrddau a Grwpiau'r rhaglen symud i'r cam cyflawni yn 2017. Nodwyd nifer o feysydd penodol yr oedd angen i'r cynlluniau cyflawni manwl hyn roi sylw iddynt hefyd, ac rydym wedi adolygu'r cynnydd yn y meysydd hyn fel rhan o'r ail adolygiad hwn. Ceir crynodeb o'r cynnydd yn erbyn y meysydd ffocws isod.

2 Archwilydd Cyffredinol Cymru, **Paratodau ar gyfer gweithredu datganoli cyllidol yng Nghymru**, Rhagfyr 2016. Roedd yr adroddiad yn rhoi manylion pellach am y newidiadau i'r trefniadau trethi yng Nghymru yn dilyn **Deddf Cymru 2014** Llywodraeth y Deyrnas Unedig.

Eitem 3 – cynnydd a wnaed yn erbyn y meysydd ffocws yn 2016

Maes penodol a nodwyd ym mis Rhagfyr 2016

O gofio bod y biliau ar gyfer y trethi penodol yn mynd trwy'r broses ddeddfwriaethol, bydd angen i Lywodraeth Cymru sicrhau yr adlewyrchir effaith unrhyw welliannau i'r biliau hyn yng nghynlluniau a phrosesau manwl y prosiectau.

Cynnydd da

Bydd heriau'n codi o ran cytuno ar fframwaith cyllidol amserol gan daro cydbwysedd rhwng paratoi rhagolygon mor hwyr â phosibl er mwyn sicrhau cywirdeb, a chaniatáu digon o amser i'r Cynulliad Cenedlaethol graffu ar gyllideb 2018-19.

Cynnydd da

Mae angen i Lywodraeth Cymru sicrhau ei bod yn parhau i adolygu pa rai o swyddogaethau Trysorlys Cymru y mae eu hangen mewn perthynas â datganoli cyllidol, yn enwedig capasiti a nifer y staff i gyflawni'r rolau hyn hyd at 1 Ebrill 2018 a thu hwnt.

Parhaus

Bydd angen dull manwl ac agos o ymgysylltu wrth i'r rhaglen fynd drwy'r cam cyflawni ac agosáu at y dyddiad gweithredu, sef 1 Ebrill 2018, gan gynnwys yr angen i godi ymwybyddiaeth o'r newidiadau i'r gyfundrefn drethi yng Nghymru ymhlith y cyhoedd yn fwy cyffredinol.

Cynnydd da

Mae angen i sail statudol a fframweithiau llywodraethu ac atebolrwydd Awdurdod Cyllid Cymru gael eu diffinio'n glir a sicrhau bod pob un o'i rhanddeiliaid allweddol yn eu deall o'r dechrau.

Cynnydd da

Mae angen i Raglen Weithredu ACC gymeradwyo cynlluniau prosiectau sylfaenol yn ffurfiol cyn gynted â phosibl, er mwyn i bob prosiect gyflawni ei amcanion yn gyflym. Bydd angen llywodraethu, rheoli a monitro'r rhaglen yn ofalus iawn wrth iddi ddatblygu dros y misoedd i ddod.

Cynnydd da

Mae angen datblygu cyllidebau manylach yn awr er mwyn sicrhau bod Awdurdod Cyllid Cymru yn cael ei sefydlu ar amser, yn unol â'r gost a gyda phobl sy'n meddu ar y sgiliau cywir.

Cynnydd cymysg

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru

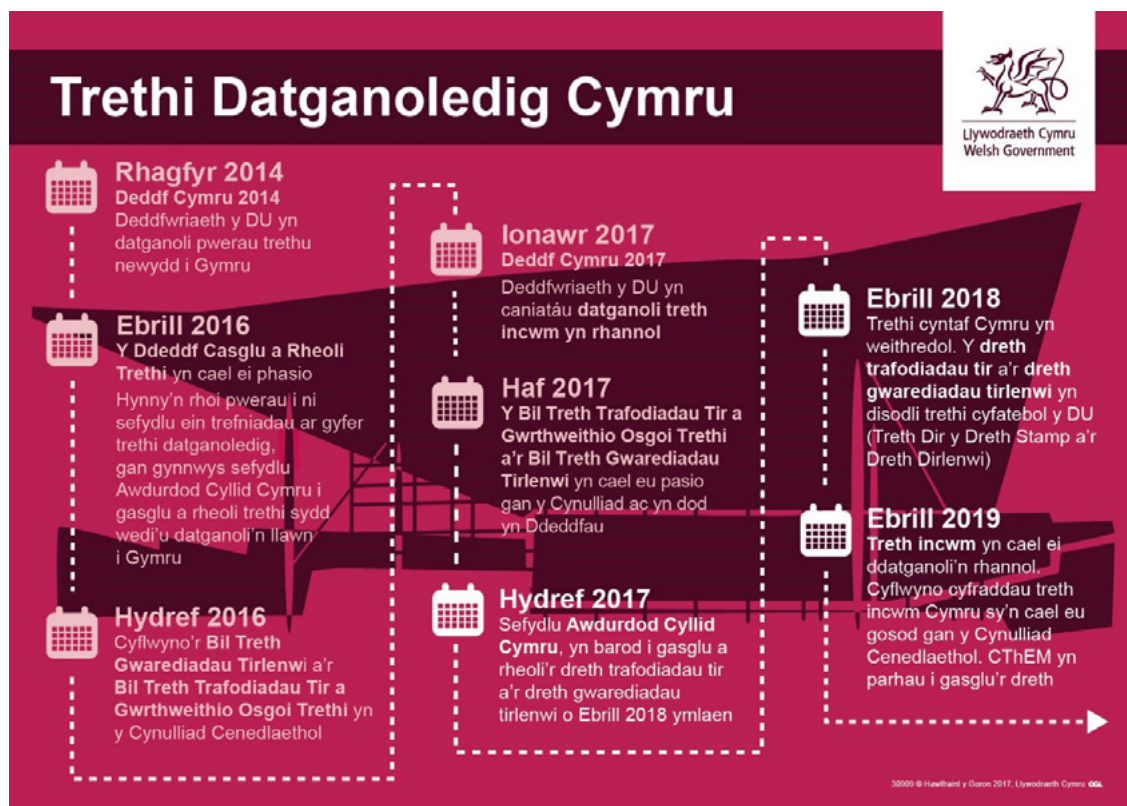
- 7 **Daethom i'r casgliad fod Llywodraeth Cymru ac ACC wedi gwneud cynnydd pwysig yn y rhan fwyaf o' meysydd, ond eu bod bellach ar gyfnod hanfodol ar gyfer cyflawni prosiectau allweddol yn ystod yr ychydig fisoedd sy'n weddill hyd nes mis Ebrill 2018. Y prif ffocws a'r her yn ystod y cyfnod nesaf hyd nes 1 Ebrill 2018 yw darparu systemau casglu trethi cadarn, gan gynnwys darparu'r systemau digidol a'u profi, a chyhoeddi'r canllawiau y bydd ar gwsmeriaid ACC eu hangen wrth lenwi eu ffurflenni treth, wedi ymgysylltu â'r cwsmer.** Yn y paragraffau canlynol, ceir trosolwg cryno o'n prif ganfyddiadau.
- 8 **Mae'r agenda diwygio cyllidol wedi gwneud cynnydd ymhob maes allweddol yn ystod 2017.** Cytunodd Llywodraeth y Deyrnas Unedig a Llywodraeth Cymru i 'fframwaith cyllidol' diwygiedig, er ei bod yn rhy gynnar i gynnal asesiad llawn o'i werth ariannol i Gymru. Mae Llywodraeth Cymru'n parhau i wneud cynnydd da wrth ddatblygu'r fframwaith deddfwriaethol sy'n ofynnol ar gyfer trefniadau trethi datganoledig. Mae'r strwythur llywodraethu a'r trefniadau rheoli ar gyfer yr agenda diwygio cyllidol wedi parhau i esblygu'n briodol i adlewyrchu amgylchiadau newidiol. Paratôdd Llywodraeth Cymru ragolygon refeniw amserol ar gyfer y trethi newydd-ddatganoledig, ac mae'n paratoi'r ffordd ar gyfer Cyfradd Dreth Incwm Cymru. Mae Llywodraeth Cymru wedi gwneud cynnydd da hyd yn hyn wrth ddatblygu gweithdrefnau cyllidebol diwygiedig a'u gweithredu. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymgysylltu'n llwyddiannus ag arbenigwyr ar drethi a rhanddeiliaid, i sefydlu fframwaith polisi trethi a chynllun gwaith blynyddol ar gyfer Trysorlys Cymru yn 2018-19.
- 9 **Mae Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru yn dechrau ar gyfnod hanfodol gydag amserlen dynn i gyflawni popeth sy'n ofynnol erbyn 1 Ebrill 2018, yn enwedig y systemau casglu trethi digidol.** Mae'r trefniadau llywodraethu ar gyfer Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru wedi esblygu i roi mwy o amlygrwydd i bobl a materion sy'n gysylltiedig â chyllid. Wedi sefydlu'r ACC y mis Hydref 2017, mae angen gwaith pellach i sicrhau y deallir y berthynas rhwng Llywodraeth Cymru a'r ACC yn glir. Yn gyffredinol, mae'r gwaith o sefydlu Awdurdod Cyllid Cymru sy'n weithredol, yn mynd rhagddo'n dda. Cyflawni systemau digidol yw'r risg pennaf o hyd, ac mae'n cychwyn ar gyfnod hanfodol heb fawr o le i wallau . Er bod y costau gweithredu'n parhau o fewn yr amrediad a amcangyfrifwyd, bydd cyllidebau gweithredol cychwynnol ACC yn uwch nag a amcangyfrifwyd yn flaenorol. Mae perthnasoedd da'n cael eu datblygu rhwng yr ACC a rhanddeiliaid allanol.
- 10 Mae Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru nawr mewn cyfnod

hanfodol yn y broses o'i chyflawni i sicrhau bod modd casglu trethi o 1 Ebrill 2018. Gallai'r Archwilydd Cyffredinol roi'r diweddaraf yn gryno ar y cynnydd pellach a wnaed gyda'r prif feysydd a nodwyd isod, yn gynnar yn 2018. Bwriad yr Archwilydd Cyffredinol yw cynnal adolygiad arall yn hydref 2018 i asesu sut mae ACC yn gweithredu, i ba raddau y llwyddwyd i gasglu Treth Gwarediadau Tirlenwi Cymru a'r Dreth Trafodiadau Tir, a pharatoadau ar gyfer cyflwyno Cyfradd Dreth Incwm Cymru o 1 Ebrill 2019.

Meysydd ffocws allweddol hyd nes mis Ebrill 2018

- 11 Mae Llywodraeth Cymru wedi symud ymlaen yn dda ar drywydd yr amserlen hanfodol ar gyfer datganoli trethi i Gymru a gynhoir yn **Eitem 4** isod.

Eitem 4 – Amserlen gryno ar gyfer trethi datganoledig yng Nghymru

Hawlfraint: Llywodraeth Cymru

- 12 Er nad ydym yn codi unrhyw argymhellion penodol yn yr adroddiad hwn, yn ystod yr ychydig fisoedd sy'n weddill hyd nes 1 Ebrill 2018, mae angen i Lywodraeth Cymru ac ACC gadw ffocws ar y camau hanfodol y mae angen eu cymryd i sicrhau bod systemau casglu treth ar waith ar y dyddiad hwnnw.
- 13 Mae'r meysydd/cerrig milltir penodol ar gyfer y cyfnod sydd ar droed yn cynnwys:
- gweithredu System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi ACC, a'i systemau cyllidol, a'u profi, mewn da bryd ar gyfer 1 Ebrill 2018;
 - asesiad o barodrwydd ar y cyd rhwng Llywodraeth Cymru a Chyllid a Thollau Ei Mawrhydi (CThEM), i gadarnhau bod y ddwy ochr yn barod ar gyfer trosglwyddo'r trethi datganoledig newydd;
 - datblygu cyllideb weithredol realistig, wedi'i diffinio'n glir, i ACC ar gyfer 2018-19, yn seiliedig ar y model cyflawni a'r lefelau staffio disgwylidig, a chytuno arni;
 - cwblhau cynlluniau wrth gefn clir i fynd i'r afael ag unrhyw elfennau o brosiectau nad ydynt yn cael eu cyflawni;
 - cwblhau'r gwaith o recriwtio gweddill y 55 aelod o staff ACC fel eu bod yn eu lle pan fydd arno'u hangen;
 - bydd angen i'r prosiect Polisi Gweithredol weithio'n agos gyda'r Cynulliad Cenedlaethol a Gweinidogion i sicrhau bod unrhyw risgiau neu oedi posib i'r broses ddeddfwriaethol yn cael eu lliniaru;
 - mae angen cyhoeddi canllawiau gweithredol i gwsmeriaid ACC a chwblhau polisiau mewnol ACC;
 - mae angen i Lywodraeth Cymru gytuno ar drefniadau ar gyfer adolygiadau annibynnol o ragolygon Trysorlys Cymru yn y dyfodol;
 - adolygu ar ôl gweithredu, ar adeg briodol, yn fuan wedi Ebrill 2018, ac adolygu'r gwersi a ddysgwyd;
 - cynlluniau cyfathrebu clir gan ACC i barhau i ymgysylltu â chyrrff sector cyhoeddus Cymru, asiantaethau eraill sy'n casglu trethi a rhanddeiliaid allweddol eraill;
 - cytundeb cynnar ar strategaeth ACC a chynlluniau tymor canolig, ar ôl i Weinidogion Cymru gyhoeddi'r Llythyr Cylch Gorchwyl terfynol; ac
 - mae angen cwblhau fframweithiau llywodraethu ac atebolrwydd ACC a rhaid bod ei holl randdeiliaid allweddol yn eu deall yn glir, yn benodol trwy gytuno ar Ddogfen Fframwaith derfynol gyda Llywodraeth Cymru a chyhoeddi'r Llythyr Cylch Gwaith terfynol gan Weinidogion Cymru.

Rhan 1

Mae'r agenda diwygio cyllidol wedi gwneud cynnydd da ymhob maes allweddol yn ystod 2017

Mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig a Llywodraeth Cymru wedi cytuno ar fframwaith cyllidol diwygiedig, er, mae'n rhy gynnar i gynnal asesiad llawn o'i werth ariannol i Gymru

- 1.1 Bydd y drefn drethi ddatganoledig yn gweithredu o fewn fframwaith cyllidol diwygiedig rhwng Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y Deyrnas Unedig. Daeth Llywodraeth Cymru i gytundeb gyda Thrysorlys Ei Mawrhydi ym mis Rhagfyr 2016 ar y fframwaith cyllidol diwygiedig hwn a ddaw i rym ar gyfer blwyddyn ariannol 2018-19.
- 1.2 Mae'r Cytundeb Fframwaith Cyllidol yn nodi sut y bydd Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn cyfrifo cyfanswm y grant bloc a'r addasiadau ar gyfer refeniwiau treth newydd, a phwerau Llywodraeth Cymru i gynilo arian cyhoeddus a'i fenthyg. Mae'r fframwaith hefyd yn galluogi Llywodraeth Cymru i osod trethi datganoledig gyda dealltwriaeth gadarn o'r goblygiadau ariannol tebygol. Disgwylir y bydd yn fframwaith parhaol, gydag adolygiadau o bryd i'w gilydd ond heb aildrafod rheolaidd. Mae **Eitem 5** yn amlinellu prif nodweddion y cytundeb.

Eitem 5 – Cytundeb Fframwaith Cyllidol rhwng Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y Deyrnas Unedig

Yr addasiad grant bloc

Mae Llywodraeth y DU yn darparu grant bloc o gyllid i Gronfa Gyfunol Cymru, sydd yn ei dro yn ariannu Llywodraeth Cymru. Bydd y grant bloc yn cael ei ostwng i adlewyrchu'r refeniw a ragwelir o Dreth Gwarediadau Tirlenwi Cymru a'r Dreth Trafodiadau Tir a gesglir yng Nghymru. Erbyn hyn, cytunwyd ar y dull o gyfrifo'r lleihad yn y grant bloc mewn blynyddoedd dilynol a cheir cyfrifiad ar wahân ar gyfer pob treth. Wrth edrych ymlaen, ar gyfer Cyfradd Dreth Incwm Cymru bydd cyfrifiadau ar wahân hefyd ar gyfer cyfradd safonol, cyfradd uwch a chyfradd ychwanegol treth incwm, gan fod cyfran Cymru'n amrywio'n sylweddol ar gyfer pob band.

Pwerau benthyca

Mae Deddf Cymru 2017 yn ymestyn y pwerau benthyca a grëwyd yn Neddf Cymru 2014. Mae'r cyfanswm ar gyfer benthyca cyfalaf yn codi o £500 miliwn i £1 biliwn, ac mae'r terfyn blynyddol yn cynyddu o £125 miliwn i £150 miliwn. Mae'r terfyn benthyca refeniw'n parhau ar £500 miliwn a bydd yn gwneud iawn am unrhyw ddiffyg sy'n deillio o'r ffaith fod refeniw treth yn is na'r hyn a ragwelwyd neu ei fod yn dod i mewn yn arafach na'r disgwyl.

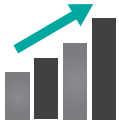
Cronfa ariannol wrth gefn

Bydd Cronfa Ariannol Wrth Gefn i Gymru o 2018-19 yn caniatáu i Lywodraeth Cymru gario hyd at £350 miliwn o gyllidebau heb eu gwario, neu warged mewn refeniw treth uwchben y rhagolygon, ymlaen. Cyfyngir yr arian a dynnir i lawr yn flynyddol i £125 miliwn at ddibenion refeniw a £50 miliwn ar gyfer gwariant cyfalaf.

Addasiadau gwneud iawn

Mae'r cytundeb yn cydnabod bod penderfyniadau cyllidol mewn un wlad yn gallu cael effaith uniongyrchol ar refeniw neu wariant cyhoeddus mewn mannau eraill yn y Deyrnas Unedig. Mae'r fframwaith yn rhoi lle i wneud addasiadau i'r grant bloc i wneud iawn am newidiadau mewn polisïau oherwydd penderfyniadau'r Llywodraeth. Gellir hefyd cyfrif am effeithiau ymddygiadol megis cynnydd mewn mewnfudo oherwydd cyfraddau trethi gwahanol mewn amgylchiadau eithriadol.

Rhagolygon refeniw

Bydd Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn defnyddio rhagolygon annibynnol gan y Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol i gyfrifo addasiadau grant bloc. Bydd rhagolygon yn cael eu cysoni gydag alldro unwaith y bydd yr wybodaeth ar gael. Defnyddir canlyniad y gwaith cysoni gyda chyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer y flwyddyn ganlynol. Bydd Llywodraeth Cymru'n sefydlu trefniadau annibynnol ar gyfer llunio rhagolygon yn dilyn cyfnod interim byr.

Gweinyddu a chraffu

Goruchwylir llywodraethu gan Gyd-bwyllgor y Trysorlysoedd (Cymru) sy'n cynnwys y Gweinidogion perthnasol o Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y Deyrnas Unedig, gyda chefnogaeth uwch-swyddogion. Bydd y Swyddfa Archwilio Genedlaethol yn rhoi sicrwydd annibynnol fod CThEM wedi adnabod y refeniw treth incwm priodol yn gywir ac wedi ei drosglwyddo i Lywodraeth Cymru.

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru

- 1.3 Mae Llywodraeth Cymru'n disgwyl y bydd y fframwaith newydd yn fwy ffafriol i Gymru na'r trefniadau cyfredol. Mae'n diwygio Fformwla Barnett ac yn adlewyrchu anghenion cyllido hirdymor a nodwyd ac a argymhellwyd yn Adroddiad Holtham. Awgryma asesiadau Llywodraeth Cymru y bydd gan Gymru fwy o gyllid ar gael ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus nag sydd ar gael o dan y trefniadau presennol. Serch hynny, newydd ei sefydlu y mae'r fframwaith ac mae'n rhy gynnar i asesu ei fuddion cyffredinol i Gymru, gan fod hyn yn dibynnu ar refeniwiau treth yn ogystal â dyraniadau gwario.
- 1.4 Mae'r Fframwaith Cyllidol yn egluro egwyddorion cyfrifo addasiadau'r grant bloc ar gyfer refeniwiau treth newydd. Bydd yr addasiadau'n seiliedig ar refeniw gwirioneddol a ddaw o Gymru yn 2017-18, felly bydd Cymru'n agored i ddwy risg yn benodol: y risg y gallai ei sylfaen drethi ddatganoledig gynyddu neu ostwng ar gyfradd gyflymach na'r cyfartaledd ar gyfer y Deyrnas Unedig; a'r risg y bydd y refeniwiau'n uwch neu'n is na'r rhagolygon. Gallai'r ddwy risg hon gael effaith gadarnhaol neu negyddol ar gyllid cyhoeddus Cymru ac maent yn debygol o newid gydag amser.
- 1.5 Mae'r cytundeb hefyd yn caniatáu i Lywodraeth Cymru fenthyc mwy a gosod mwy o arian mewn cronfeydd wrth gefn, er mwyn helpu lliniaru effaith y risgiau hyn. Mae hyn yn rhoi mwy o hyblygrwydd iddi wrth ymdrin â thanwariant yn ei chyllidebau, a gall Llywodraeth Cymru gario hyd at £350 miliwn o'i chyllidebau cyfalaf ac adnoddau ymlaen fel rhan o Gronfa Wrth Gefn Cymru.
- 1.6 Mae angen cyswllt parhaus rhwng Llywodraeth Cymru a Thrysorlys Ei Mawrhydi, er mwyn gweinyddu manylion ymarferol y fframwaith, a datrys unrhyw anghydfod a allai godi. Mae Llywodraeth Cymru'n gweithio ar femoranda cyd-ddealltwriaeth sy'n cyflwyno canllawiau manylach gyda CThEM a'r Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol. Dywedodd Llywodraeth Cymru wrthym fod egwyddorion y fframwaith cyllidol diwygiedig wedi gweithredu'n hwylus yng nghymau cynnar proses gyllidebu 2018-19.

Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i wneud cynnydd da wrth ddatblygu'r fframwaith deddfwriaethol sy'n ofynnol ar gyfer trefniadau trethi datganoledig

- 1.7 Mae Llywodraeth Cymru wedi datblygu'r fframwaith deddfwriaethol i sefydlu'r trefniadau trethi datganoledig y darperir ar eu cyfer yn Neddf Cymru 2014 trwy dri darn allweddol o ddeddfwriaeth sylfaenol i Gymru. Cafwyd Cydsyniad Brenhinol ar gyfer tair Deddf o ddeddfwriaeth sylfaenol yn y maes hwn (Eitem 6).

Eitem 6 – Deddfwriaeth sylfaenol ar gyfer datganoli pwerau casglu trethi i Gymru sydd wedi cael Cydsyniad Brenhinol

Deddf Casglu a Rheoli Trethi Cymru (Cymru) 2016

Mae'n gosod sylfeini'r gyfundrefn dreth yng Nghymru. Mae hyn yn cynnwys y trefniadau ar gyfer casglu a rheoli'r trethi datganoledig newydd, a chreu Awdurdod Cyllid Cymru.

Dyddiad Cydsyniad Brenhinol - 25 Ebrill 2016

Treth Trafodiadau Tir a Gwrthweithio Osgoi Trethi Datganoledig (Cymru) 2017

Mae'n sefydlu treth ar drafodiadau sy'n ymwneud â buddion mewn tir, fel prynu tŷ, ac mae'n rhoi pwerau i Awdurdod Cyllid Cymru weithredu ar wrthweithio osgoi trethi datganoledig.

Dyddiad Cydsyniad Brenhinol - 24 May 2017

Treth Gwarediadau Tirlenwi (Cymru) 2017

Mae'n sefydlu treth ar waredu gwastraff i safleoedd tirlenwi, ac yn rhoi pwerau i ACC i orfodi cydymffurfiaeth â'r ddeddfwriaeth.

Dyddiad Cydsyniad Brenhinol - 24 Mai 2017

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru

- 1.8 Ymhlith pethau eraill, bydd angen i Weinidogion Cymru benderfynu a ydynt am roi pwerau troseddol statudol i Awdurdod Cyllid Cymru. Bydd angen i Lywodraeth Cymru ddatblygu is-ddeddfwriaeth i ddeddfu'r bandiau a'r cyfraddau treth a osodir gan Weinidogion Cymru. Mae prosiect 'Polisi Gweithredol' Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru hefyd yn datblygu is-ddeddfwriaeth arall sy'n anelu at weithrediadau ACC, gan gynnwys datgeliadau a ganiateir, rheoliadau gweinyddu Treth Gwarediadau Tirlenwi a rheoliadau pontio'r Dreth Trafodiadau Tir.
- 1.9 Yn ychwanegol at hyn, mae Llywodraeth Cymru eisoes yn edrych ymlaen at ddatblygu'r cynnig a fydd yn caniatáu i Weinidogion Cymru bennu cyfradd dreth incwm i drethdalwyr Cymru o 1 Ebrill 2019. Mae Llywodraeth Cymru'n disgwyl cyflwyno'r ddeddfwriaeth ddrafft er ystyriaeth y Cynulliad Cenedlaethol yn hwyr yn 2018.

Mae'r strwythur llywodraethu a'r trefniadau rheoli ar gyfer yr agenda diwygio cyllidol wedi parhau i esblygu'n briodol i adlewyrchu amgylchiadau newidiol

- 1.10 Mae'r Grŵp Trosolwg Diwygio Cyllidol wedi monitro'r agenda diwygio cyllidol cyffredinol ers cychwyn 2016, gan gwrdd pedair gwaith yn ystod 2017. Cadeirydd y Grŵp Trosolwg oedd Dirprwy Ysgrifennydd Parhaol Llywodraeth Cymru ac roedd yn cynnwys cynrychiolwyr o Drysorlys Cymru, Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru, Llywodraeth Cymru yn ehangach ac aelod allanol annibynnol. Roedd y Grŵp Trosolwg yn rhoi sicrwydd ynghylch amrediad o faterion yn deillio o adroddiad cyntaf Comisiwn Silk a deddfwriaeth ddilynol y Deyrnas Unedig (Deddfau Cymru 2014 a 2017), megis datblygu polisiau treth, llunio cyllidebau a chraffu arnynt, y fframwaith cyllidol a gweithredu ACC. Serch hynny, gan fod elfennau o'r agenda diwygio cyllidol wedi cael eu cyflawni, aseswyd yr angen am rôl sicrwydd y Grŵp Trosolwg a daeth y Grŵp Trosolwg i'r casgliad nad oedd y fforwm yn angenrheidiol mwyach. Penderfynodd y Grŵp Trosolwg ddiweddu eu rôl ym mis Rhagfyr 2017.

- 1.11 Mae Bwrdd Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru yn parhau i yrru gweithrediad ACC a'r gweithgareddau sy'n ofynnol er mwyn casglu trethi datganoledig. Caiff Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru ei goruchwylio gan Gyfarwyddwr y Rhaglen a Rheolwr y Rhaglen, ac yn sylfaenol mae'n cynnwys pedwar prosiect unigol - gwasanaethau digidol; polisi gweithredol; pobl; a chyllid. Rydym yn ystyried cynnydd ar bob un o'r prosiectau hyn yn **Rhan 2** yn yr adroddiad hwn.
- 1.12 Gan fod rhannau o'r agenda diwygio cyffredinol wedi cael eu cyflawni gan Lywodraeth Cymru, sefydlwyd grwpiau llywodraethu ychwanegol gan Lywodraeth y Deyrnas Unedig sy'n cyd-fynd â'r agenda diwygio cyllidol. Er enghraifft, sefydlwyd Bwrdd Rhaglen Datganoli Trethi Cymru gan CThEM o fis Gorffennaf 2017. Mae'r Bwrdd hwn yn darparu trosolwg ar lefel uwch ar gyfer Bwrdd Trosglwyddo'r Dreth Dirlenwi a Threth Dir y Dreth Stamp, yn ogystal â Bwrdd Cyfraddau Treth Incwm Cymru sydd newydd ei sefydlu, ac mae'n darparu llwybr uwchgyfeirio ar gyfer y ddau brosiect. Mae gan y tri grŵp hyn gynrychiolaeth o Lywodraeth Cymru, CThEM, Trysorlys Ei Mawrhydi a'r Swyddfa Gymreig. Bwriad CThEM yw i Fwrdd Rhaglen Datganoli Trethi Cymru barhau i mewn i 2018, yn enwedig wrth i'r ffocws newid o weithredu Treth Trafodiadau Tir a Threth Gwarediadau Tirlenwi Cymru i gyflwyno Cyfradd Dreth Incwm Cymru o 1 Ebrill 2019.
- 1.13 Mae'r trefniadau llywodraethu hyn wedi esblygu trwy gydol y flwyddyn a dylent ganiatáu i Lywodraeth Cymru ac ACC fonitro gweithrediad datganoli cyllidol yng Nghymru mewn ffordd briodol.

Paratôdd Llywodraeth Cymru ragolygon refeniw amserol ar gyfer y trethi newydd-ddatganoledig, ac mae'n paratoi'r ffordd ar gyfer Cyfradd Dreth Incwm Cymru

- 1.14 Mae rhagolygon cadarn ar gyfer refeniw posib o dreth yn rhan hanfodol o broses gyllidebu newydd Llywodraeth Cymru, ac yn sicrhau bod modd penderfynu'n effeithiol. Mae yna risg gynhenid o ansicrwydd ymhob rhagolwg, boed hynny oherwydd rhagdybiaethau cychwynnol gwael, neu oherwydd ffactorau allanol fel polisi Llywodraeth y Deyrnas Unedig a chyflwyno'r gyfradd ychwanegol ar gyfer ail gartrefi yn ddiweddar, sy'n golygu ei bod yn anoddach darogan Treth Trafodiadau Tir. Mae derbyniadau Treth Trafodiadau Tir hefyd yn sensitif iawn i amodau economaidd sy'n effeithio ar newidiadau mewn prisiau eiddo a nifer y trafodion eiddo.
- 1.15 Dechreuodd Llywodraeth Cymru baratoi rhagolygon treth ar gyfer Treth Trafodiadau Tir a Threth Gwarediadau Tirlenwi Cymru ar ddechrau 2017, gan eu mireinio a'u diweddarau dros y misoedd canlynol wrth ddatblygu'i chyllideb. Rhoddwyd y modelau trwy broses sicrhau ansawdd fewnol i gychwyn. Profwyd y modelau yn erbyn refeniw treth gwybyddus neu amcangyfrif o'r derbyniadau o flynyddoedd blaenorol hefyd, i asesu eu cywirdeb, a chawsant eu haddasu yn ôl yr angen.

Eitem 7 – dull o lunio rhagolygon ar gyfer derbyniadau treth mewn perthynas â Threth Trafodiadau Tir a Threth Gwarediadau Tirlenwi Cymru

Mae'r tabl canlynol yn amlinellu dull Llywodraeth Cymru o lunio rhagolygon ar gyfer derbyniadau treth mewn perthynas â Threth Trafodiadau Tir a Threth Gwarediadau Tirlenwi Cymru.

Treth	Dull o lunio rhagolygon
Treth Trafodiadau Tir	• Dull tebyg i'r dull a ddefnyddir gan y Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol i amcangyfrif refeniw Treth Dir y Dreth Stamp yn Lloegr.• Defnyddio rhagolygon economaidd y Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol ar gyfer y Deyrnas Unedig yn ei chyfanrwydd, i amcangyfrif twf ym mhrisiau eiddo a nifer y trafodion.• Mae'r prisiau a nifer y trafodion yn pennu refeniw treth ar gyfer pob un o'r pedwar math o dreth (prif gyfradd breswyl, cyfradd breswyl ychwanegol, eiddo amhreswyl, prydles amhreswyl).• Profi'r model yn erbyn ffigurau gwirioneddol refeniw Treth Dir y Dreth Stamp o Gymru yn 2015-16 a blynyddoedd blaenorol.• Mae'n cynnwys dadansoddiad o sensitifrwydd – sut y bydd refeniw'n newid os yw prisiau eiddo neu nifer y trafodiadau yn wahanol i'r rheiny yn y rhagolygon.

Treth	Dull o lunio rhagolygon
Treth Gwarediadau Tirlenwi Cymru	• Ni ellir adnabod ar wahân gyfran Cymru o'r derbyniadau treth o wybodaeth CThEM ar y Dreth Dirlenwi ledled Cymru, Lloegr a Gogledd Iwerddon, ac felly nid oedd gwybodaeth fanwl gywir ar gael ar dderbyniadau treth cyfredol. • Casglu gwybodaeth gan Gyfoeth Naturiol Cymru i amcangyfrif faint o wastraff a dderbyniwyd gan safleoedd tirlenwi yng Nghymru yn 2015-16. Caiff hwn ei rannu yn wastraff arferol a gwastraff cyfradd is. • Rhennir gwastraff cyfradd safonol yn wastraff o awdurdodau lleol Cymru a ffynonellau eraill: o rhagdybir bod gwastraff o awdurdodau lleol yn cydymffurfio â chapasiti llosgi newydd (neu â thueddiadau 3 blynedd yr awdurdod os nad oes yna gynlluniau ar gyfer defnyddio llosgyddion ar hyn o bryd). o rhagdybir y bydd elfen y gwastraff cyfradd safonol nad yw'n wastraff awdurdod lleol yn gostwng 10% y flwyddyn, yn unol â'r tueddiadau ledled y Deyrnas Unedig. • Rhagdybir bod cyfanswm cyfaint gwastraff cyfradd is yn gostwng 1.1% y flwyddyn, yn unol â'r cyfartaledd tair blynedd hyd nes fis Mawrth 2016. • Rhagdybir bod cynnydd yng nghapasiti llosgyddion yn digwydd yn ôl y bwriad. • Nid oedd refeniw wedi'i gynnwys ar gyfer gwarediadau anawdurdodedig gan nad oedd gwybodaeth ddibynadwy ar gael i seilio rhagolwg arni. • Profwyd y model yn erbyn amcangyfrif CThEM o dderbyniadau'r Dreth Dirlenwi o Gymru mewn blynyddoedd blaenorol. • Dadansoddiad sensitifrwyd i asesu sut yr effeithir ar refeniwiau os yw chwyddiant yn wahanol i'r rhagolwg, os yw cyfaint gwastraff awdurdodau lleol yn parhau ar lefelau 2015-16, neu os oes yna newid yn nhueddiadau gwastraff nad yw'n wastraff awdurdod lleol.

Ffynhonnell: Prifysgol Bangor, **Craffu a Sicrwydd Annibynnol ynghylch Rhagolygon Trethi Datganoledig i Gymru**, Hydref 2017

- 1.16 Mae ar y Cytundeb Fframwaith Cyllidol diwygiedig a ddisgrifir ym mharagraffau 1.1 i 1.6 angen gwaith craffu annibynnol ar ragolygon Llywodraeth Cymru a phenododd Llywodraeth Cymru Brifysgol Bangor i ymgymryd â'r gwaith hwn ar gyfer cyllideb 2018-19 Llywodraeth Cymru. Gweithiodd Prifysgol Bangor yn agos gyda Thrysorlys Cymru i adolygu methodoleg rhagolygon Trysorlys Cymru, a'u profi, a chynigiodd awgrymiadau ynghylch sut i wella'r dulliau hynny.
- 1.17 Cyhoeddodd Prifysgol Bangor ei sylwadau a'i barn ar y rhagolygon ochr yn ochr â'r Gyllideb Ddrafft ym mis Hydref 2017. Daethant i'r casgliad fod y rhagolygon yn 'seiliedig ar fethodoleg a rhagdybiaethau cadarn a phriodol'. Bydd y Brifysgol yn asesu unrhyw newidiadau i'r rhagolygon yn dilyn cyllideb yr hydref Llywodraeth y Deyrnas Unedig a Golwg Economaidd a Chyllidol y Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol a gyhoeddir ar 22 Tachwedd 2017.
- 1.18 Gwnaeth Prifysgol Bangor sawl argymhelliad penodol i wella rhagolygon Treth Gwarediadau Tirlenwi Cymru a'r Dreth Trafodiadau Tir yn y dyfodol, ac fe'u derbyniwyd gan Lywodraeth Cymru. Roedd yr adroddiad hefyd yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru ystyried datblygu data sy'n fwy penodol i Gymru, er enghraifft ar Dreth Trafodiadau Tir lle nad yw'r data ar gael. Serch hynny, byddai hyn yn waith heriol ac yn cymryd llawer o amser, a byddai angen i Lywodraeth Cymru asesu'r costau a'r manteision yn ofalus.
- 1.19 Ar hyn o bryd, mae Llywodraeth Cymru yn ystyried ei hanghenion o ran rhagolygon ar gyfer Cyfradd Dreth Incwm Cymru, sy'n cael ei chyflwyno ym mis Ebrill 2019. Gan ddilyn dull tebyg i'r un a ddefnyddir ar gyfer Treth Gwarediadau Tirlenwi Cymru a'r Dreth Trafodiadau Tir, bydd angen datblygu amlinelliad o fodel rhagolygon ar gyfer cyllideb 2019-20 Llywodraeth Cymru yn gynnar yn 2018, a bydd angen iddo gael asesiad annibynnol.
- 1.20 Er mwyn goleuo'r model, mae gwybodaeth ar dreth incwm a dderbyniwyd gan drethdalwyr Cymru ar gael o set ddata a gedwir gan CThEM, sef yr Arolwg o Incwm Personol. Mae hon yn darparu data dienw ar gyfer unigolion ond nid amrediad llawn yr wybodaeth sydd ar gael i CThEM, a thrwyddo i Lywodraeth y Deyrnas Unedig, i alluogi penderfyniadau ar bolisi trethi. Dyma'r materion penodol:
- ni chaiff yr wybodaeth ei dadansoddi o dan raddfa Cymru;
 - mae yna bryderon ynghylch amseroldeb y data hwn, gan fod y set ddata ddiweddaraf yn ymwneud â 2014-15 oherwydd yr amser a gymerir i goladu data dienw o ffurflenni treth; ac
 - nid yw Llywodraeth Cymru'n cael mynediad cynnar at y set ddata.

1.21 Serch hynny, y set ddata yw'r ffynhonnell wybodaeth orau o hyd, a buasai mynediad cynharach at y set ddata a gwybodaeth 'amser real' ynghylch derbyniadau treth incwm yng Nghymru, yn gymorth sylweddol i'r model rhagolygon. Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i drafod y materion hyn gyda CThEM.

Mae Llywodraeth Cymru wedi gwneud cynnydd da hyd yn hyn wrth ddatblygu gweithdrefnau cyllidebol diwygiedig, a'u gweithredu

1.22 Mae Deddf Cymru 2014 yn rhoi mwy o gyfrifoldebau cyllidol i Lywodraeth Cymru ar gyfer datganoli trethi a benthyca. Yn ychwanegol at hyn, yn 2015 argymhelliad Pwyllgor Cyllid y Cynulliad Cenedlaethol oedd datblygu proses ar gyfer craffu ar y gyllideb mewn dau gam³ gydag eglurder pellach ar rolau'r Pwyllgor Cyllid a'r pwyllgorau pwnc eraill yn ystod y broses o graffu ar y gyllideb. O ganlyniad, sefydlodd Llywodraeth Cymru brosiect Cyllideb y Dyfodol yn 2014, i roi sylw i hyn ac i ddiweddarau'r trefniadau a oedd eisoes yn bodoli ac a nodwyd yn Neddf Llywodraeth Cymru 2006 a Rheolau Sefydlog y Cynulliad Cenedlaethol.

1.23 Ym mis Mehefin 2017, cytunodd y Cynulliad Cenedlaethol ar y diwygiadau terfynol i'r Rheolau Sefydlog a ddiweddarwyd, a phrotocol cyllidebu newydd i weithredu'r newidiadau angenrheidiol. Yn unol ag argymhellion adroddiad y Pwyllgor Cyllid yn 2015, mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi ei Chyllideb Ddrafft ar gyfer 2018-19 mewn dau gam. Mae swyddogion Llywodraeth Cymru wedi llunio fframwaith cynllunio'r gyllideb ac wedi dechrau ei weithredu, ar gyfer Cyllideb Ddrafft a Therfynol 2018-19, ac maent yn datblygu'r broses ar gyfer cyllidebau atodol. Dangosir y cynnydd ar weithredu fframwaith cynllunio'r gyllideb yn **Eitem 9**.

3 Cynulliad Cenedlaethol Cymru – Pwyllgor Cyllid, **Arfer Gorau o ran y Gyllideb Rhan 2 – Cynllunio a gweithredu gweithdrefnau newydd ar gyfer y gyllideb**, Mawrth 2015

Eitem 8 – Cynnydd ar weithredu'r fframwaith diwygiedig ar gyfer cynllunio cyllideb 2018-19

2018-19 Cyllideb Ddrafft Amlinellol	Nodi'r cynlluniau gwariant ac ariannu strategol ar lefel uchel, y bydd gan y Pwyllgor Cyllid o leiaf wyth wythnos i graffu arnynt, mewn blwyddyn arferol.	Cyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar 3 Hydref 2017 a chraffwyd arnynt gan y Pwyllgor Cyllid ar 5 Hydref 2017. Yn y Gyllideb Ddrafft Amlinellol hon roedd mwy o bwyslais ar gynigion benthyca a threthu strategol, cynlluniau gwariant ar lefel uchel, ac, am y tro cyntaf, roeddent yn cynnwys adroddiadau cyllidol o ffynonellau allanol i'w cefnogi.
2018-19 Cyllideb Fanwl Ddrafft	Nodi cynlluniau gwariant manwl ar gyfer pob portffolio a bydd gan y pwyllgorau pwnc o leiaf bum wythnos i graffu arnynt.	Cyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar 24 Hydref 2017 a chraffwyd arnynt gan y pwyllgorau pwnc ym mis Hydref a mis Tachwedd 2017. Roedd y Gyllideb Fanwl Ddrafft yn cynnwys cynlluniau gwariant manwl fesul portffolio Gweinidogaethol er mwyn i'r pwyllgorau pwnc unigol graffu arnynt.

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru

- 1.24 Datblygiad positif yn y broses gyllidebu ddiwygiedig yw cyhoeddi dogfennau allanol pwysig ochr yn ochr â Chyllideb Ddrafft Amlinellol 2018-19. Roedd hyn yn cynnwys Adroddiad Llywodraeth Cymru ar Bolisi Trethi; adroddiad Prifysgol Bangor ar graffu a sicrwydd annibynnol ynghylch rhagolygon trethi datganoledig; adroddiad y prif economegydd; a'r Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth rhwng Llywodraeth Cymru a'r Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol. Wedi i'r Pwyllgor Cyllid graffu ar yr holl wybodaeth ychwanegol hon, ochr yn ochr â'r Gyllideb Ddrafft Amlinellol, bydd Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi'r Gyllideb Derfynol ar gyfer 2018-19 ym mis Rhagfyr 2017.
- 1.25 Wrth symud ymlaen, mae Llywodraeth Cymru hefyd yn sefydlu Grŵp Polisi a Strategaeth Cyllidol i roi cyngor i Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid ar faterion cyllidol, ac i ddarparu fforwm ar gyfer trafod yr elfennau cyllidol sydd bellach yn bwydo i mewn i Gyllideb gyffredinol Llywodraeth Cymru, a'u rheoli, ar y cyd.

Mae Llywodraethu Cymru wedi ymgysylltu'n llwyddiannus ag arbenigwyr ar drethi a rhanddeiliaid, i sefydlu fframwaith polisi trethi a chynllun gwaith blynyddol ar gyfer Trysorlys Cymru yn 2018-19

- 1.26 Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i weithredu rhaglen ymgysylltu wedi'i rheoli'n dda gyda rhanddeiliaid allweddol. Datblygodd y trefniadau hyn wrth i'r rhaglen o ddiwygio cyllidol aeddfedu ac wrth i'r dyddiad gweithredu, sef 1 Ebrill 2018, nesáu. Y rhanddeiliaid allanol allweddol o hyd yw aelodau Grŵp Cynghorol Trethi a'r Fforwm Trethi. Ynghyd â Grŵp Trethi'r Uwch Swyddogion, mae Grŵp Cynghorol Trethi yn rhoi cyngor strategol i Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid ynghylch polisi trethi a gweinyddu trethi, ac mae'n cynnwys cynrychiolwyr o fyd busnes, llywodraeth leol a mudiadau'r trydydd sector. Mae'r Fforwm Trethi yn llwyfan i swyddogion ACC ymgysylltu â phroffesiynau a mudiadau perthnasol.

- 1.27 Cyfrannodd yr ymgysylltiad helaeth â'r Grwpiau hyn at gyhoeddiad **Fframwaith Polisi Trethi** a chynllun gwaith gan Lywodraeth Cymru ym mis Mehefin 2017. Mae'r Fframwaith Polisi Trethi'n gosod y blaenoriaethau ar gyfer trethi yng Nghymru, a'r pum prif egwyddor fydd yn goleuo polisi trethi a datblygiad trethi. Mae hefyd yn nodi sut fydd Llywodraeth Cymru yn ymgysylltu ag arbenigwyr a'r cyhoedd wrth iddi ddatblygu'r polisiau trethi hynny. Mae'r cynllun gwaith yn cynnwys nifer o flaenoriaethau ar gyfer y flwyddyn gyntaf ac maent wedi'u halinio gyda chyrchnodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015; agenda 'Symud Cymru Ymlaen' Llywodraeth Cymru ac amcanion polisi ehangach. Bwriad Llywodraeth Cymru yw cyhoeddi cynllun gwaith wedi'i ddiweddarau ar gyfer 2018 yn gynnar yn 2018.
- 1.28 Fel rhan o gam Cyllideb Ddrafft Amlinellol 2018-19, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ddiweddariad cynhwysfawr ar ei chynnydd wrth gyflawni'r amcanion yn y cynllun gwaith. Roedd y diweddariad yn cynnwys cyhoeddi'r cyfraddau a'r bandiau ar gyfer trethi newydd y Dreth Trafodiadau Tir a'r Dreth Gwarediadau Tirlenwi. Mae cyhoeddi'r diweddariad ochr yn ochr â'r Gyllideb Ddrafft Amlinellol yn gam cadarnhaol sy'n atgyfnerthu'r cyswllt newydd rhwng polisi trethi a gwariant i Gymru wrth symud ymlaen.
- 1.29 Gwelsom hefyd gynnydd mewn cyfathrebu, i godi ymwybyddiaeth o gyflwyniad y trethi newydd o 1 Ebrill 2018, ac i ymgysylltu â'r cyhoedd ehangach o ran deall yr agenda polisi trethi a chyfrannu ati. Roedd hyn yn cynnwys yr ymgyrch 'Blwyddyn i Fynd' ym mis Mawrth 2017, ac, yn dilyn cyhoeddi'r Fframwaith Polisi Trethi, ym mis Gorffennaf 2017, arweiniodd Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid drafodaeth yn y Cynulliad Cenedlaethol ar drethi newydd. Adroddwyd yn helaeth ar y drafodaeth hon a chafwyd ymateb da gan y cyhoedd, ar y cyfryngau cymdeithasol ac mewn erthyglau newyddion. Bydd angen cynnal y momentwm cadarnhaol a'r ymwybyddiaeth ehangach y mae hyn wedi'u creu, wrth i 1 Ebrill 2018 nesáu.

Rhan 2

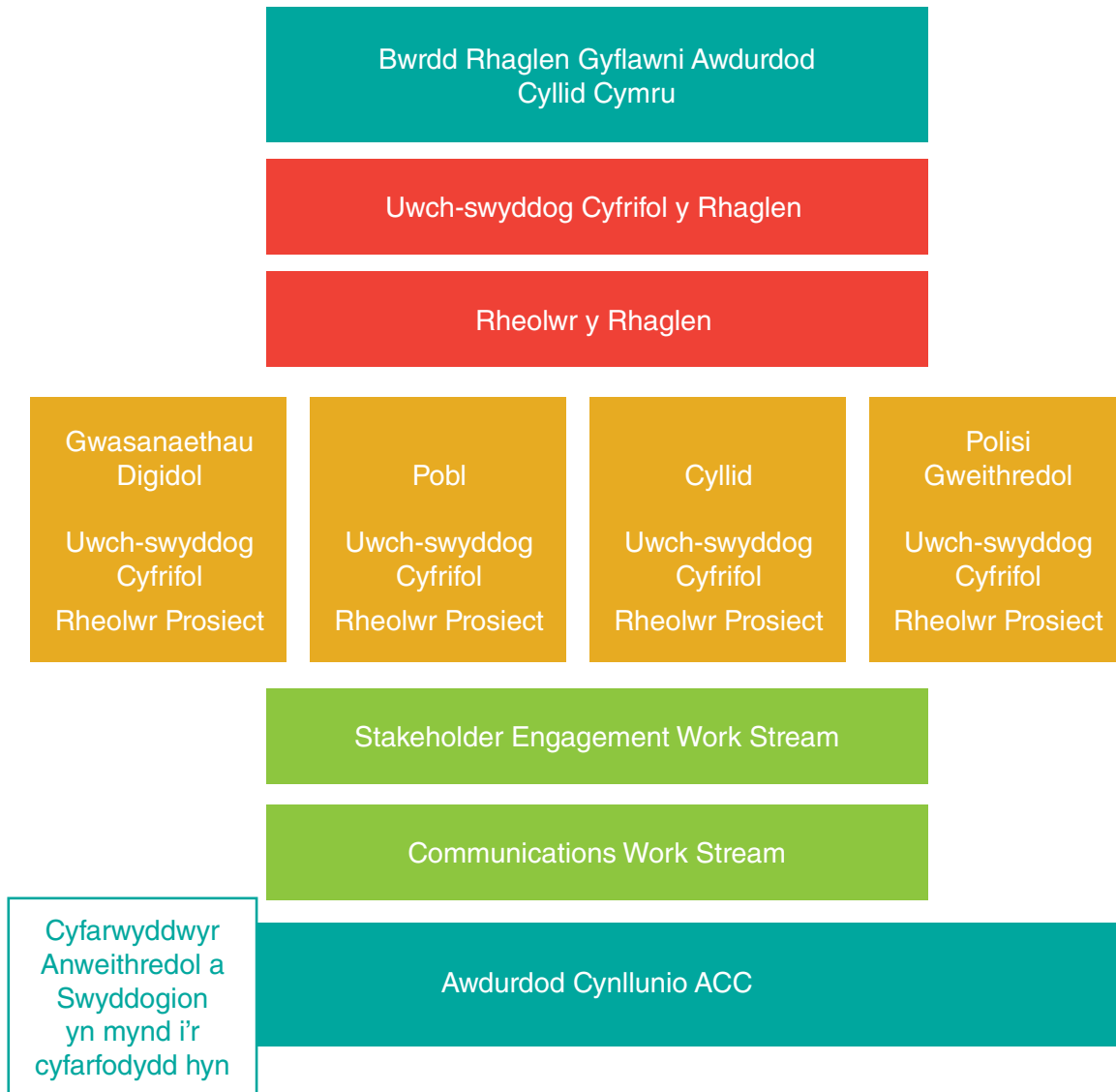
Mae Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru yn dechrau ar gyfnod hanfodol, gydag amserlen dynn i gyflawni popeth sy'n ofynnol erbyn 1 Ebrill 2018, yn enwedig y systemau casglu trethi digidol

Mae'r trefniadau llywodraethu ar gyfer Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru wedi esblygu i roi mwy o amlygrwydd i bobl a materion sy'n gysylltiedig â chyllid

- 2.1 Mae Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru yn gyfrifol am sefydlu ACC a systemau casglu trethi cyn 1 Ebrill 2018. Mae trefniadau llywodraethu Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru, a'i strwythur, yn glir, ac mae byrddau prosiect unigol yn symud agweddau penodol yn eu blaenau.
- 2.2 Datblygwyd y strwythur yn 2017. Cyflwynwyd dau fwrdd prosiect newydd yn lle'r prosiect Llywodraethu a Threfniadaeth gynt, sef 'Pobl' a 'Chyllid'. Yn rhannol, gwnaethpwyd hyn i sicrhau bod y ddau faes yn cael y ffocws iawn a'r arbenigedd iawn, ond roedd hefyd yn cydnabod bod angen i Awdurdod Cyllid Cymru ddatblygu ei system gyllid ei hun a'i defnyddio. Cynyddodd y newid hwn amrediad Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru yn sylweddol. Gwahoddwyd aelodau allanol newydd i gynghori ar Fwrdd y Rhaglen, a ffurfiwyd Awdurdod Cyllid Cymru cysgodol i sicrhau bod sefydliad y dyfodol, a'i gwsmeriaid, yn cyfrannu at weithredu'r rhaglen. Yn **Eitem 9** gweler trefniadau llywodraethu cyfredol Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru, a'i strwythur.

Eitem 9 – strwythur llywodraethu Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru a'i ffrydiau gwaith prosiect allweddol

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

- 2.3 Fel y nodwyd yn ein hadroddiad yn 2016, diffiniwyd amodau gorchwyl ar gyfer Bwrdd Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru ac mae'n cwmpasu strwythur y Bwrdd, ei gyfansoddiad a'i gylch gwaith. Mae aelodaeth y Bwrdd yn dal i gynnwys uwch-swyddogion Llywodraeth Cymru a chynrychiolwyr allanol sy'n darparu arbenigedd, gwybodaeth a mewnwleidiad. Arweinir Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru gan Gyfarwyddwr y Rhaglen sydd hefyd yn Brif Weithredwr ar ACC, ac mae hefyd yn cynnwys cynrychiolydd o ACC.
- 2.4 Mae papurau Bwrdd Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru yn gryno ac yn cynnwys amserlenni'r rhaglen a chynlluniau cyflawni prosiectau. Maent hefyd yn tynnu sylw at adroddiadau o bob bwrdd prosiect. Yn gyffredinol, mae lefel yr adrodd manwl yn ddigonol. Gall aelodau ofyn am wybodaeth bellach os oes angen, ac maent yn gwneud hynny. Serch hynny, mae'r wybodaeth ar gostau gweithredu, a gweithredu ACC yn y dyfodol, yn llai manwl.
- 2.5 Mae cofrestr risg Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru yn asesu'r prif risgiau a'r camau y mae'r rhaglen yn eu cymryd i'w lliniaru, a hynny'n glir. Caiff risgiau eu nodi, eu monitro, eu lliniaru a'u cau, ac yn gyffredinol caiff achosion o rhyngddibyniaeth eu nodi. Mae'r rhaglen yn mynd ati i asesu'r risgiau gyda gofal. Mae hyn yn ystyried y risgiau sylweddol i enw da'r ddwy ochr yn ogystal ag effeithiau gweithredol peidio â chyflawni'r rhaglen.

Wedi sefydlu ACC ym mis Hydref 2017, mae angen gwaith pellach i sicrhau y deallir y berthynas rhwng Llywodraeth Cymru ac ACC yn glir

- 2.6 Cafwyd gwaith sylweddol ar drefniadau llywodraethu ACC cyn ei sefydlu ar 18 Hydref 2017. Roedd y gwaith hwn yn cynnwys recriwtio pobl allweddol fel y Cadeirydd (Chwefror 2017), y Prif Weithredwr (Medi 2017) ac aelodau anweithredol o Fwrdd ACC (Medi 2017). Derbyniodd cyfarfod cyntaf Bwrdd ACC, ar 18 Hydref 2017, ddogfennau llywodraethu allweddol megis rheolau sefydlog, cylch gwaith, strwythurau is-bwyllgorau'r Bwrdd ac awdurdodau dirprwyedig, a bu'n eu hadolygu.

- 2.7 ACC yw adran anweinidogol gyntaf Llywodraeth Cymru, gyda hunanreolaeth sylweddol dros weithrediadau beunyddiol ond o fewn cylch gwaith a osodir yn flynyddol gan Weinidogion Cymru. Oherwydd hynny, gallai fod dryswch ynghylch sut y mae ACC yn cael ei reoli a'i lywodraethu, a sut y dylai ryngweithio gyda gweddill sector cyhoeddus Cymru. Mae yna ddwy ddogfen allweddol a fydd yn hanfodol i sicrhau dealltwriaeth eang o rôl ACC wrth symud ymlaen, yn enwedig o fewn Llywodraeth Cymru:
- **Dogfen Fframwaith** – mae'r ddogfen hon yn diffinio fframwaith parhaol yn sylfaen i'r berthynas rhwng Llywodraeth Cymru ac ACC. O ganlyniad, mae'r ddwy ochr yn gweithio'n agos i gael y Ddogfen Fframwaith yn iawn o'r cychwyn. Cytunwyd ar egwyddorion y Fframwaith, ond mae'r gwaith yn parhau ar sut i weithredu'r fframwaith yn feunyddiol. Mi fydd yn bwysig i'r Ddogfen Fframwaith hon gael ei deall yn glir, ar draws Llywodraeth Cymru yn enwedig, ac mi fydd yn bwysig dychwelyd ati'n rheolaidd wrth i rôl ACC ddatblygu gydag amser.
 - **Llythyr Cylch Gwaith gan Weinidogion Cymru** – bydd hwn yn gosod yr amcanion tymor byrrach/canolog ar gyfer ACC, a disgwylir cyhoeddi'r Llythyr Cylch Gwaith terfynol erbyn diwedd mis Rhagfyr 2017. Unwaith y caiff ei dderbyn, gall ACC lunio cynllun corfforaethol a chyllideb weithredol fanwl hyd nes mis Ebrill 2019, gyda strategaethau tymor canolog i'w datblygu'n ddiweddarach yn 2018.
- 2.8 Gyda chau'r Grŵp Trosolwg Diwygio Cyllidol ym mis Hydref 2017, mater allweddol yw rôl ddeuol Prif Weithredwr ACC fel Cyfarwyddwr Gweithredu Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru hyd nes 1 Ebrill 2018. Mae'r unigolyn yn gyfrifol am drosglwyddo cyfrifoldeb o Lywodraeth Cymru i ACC, ynghyd â chyflawni rhaglen waith i sylfaenu'r sefydliad y bydd yn ei arwain. I bob pwrpas, mae'n cyflawni rhaglen waith iddo'i hun. Mae hyn yn codi risg posib i lywodraethu effeithiol ac atebolrwydd penderfyniadau.
- 2.9 I liniaru'r heriau hyn, sefydlwyd Grŵp Llywodraethu newydd – ar wahân i Fwrdd Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru – ym mis Tachwedd 2017. Mae'r Grŵp yn cynnwys Ysgrifennydd Parhaol Llywodraeth Cymru, Cyfarwyddwr Trysorlys Cymru, Cadeirydd ACC a Phrif Weithredwr ACC/ Cyfarwyddwr Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru. Er y bydd yn ddatrysiad llywodraethu byrdymor ar gyfer penderfyniadau am gyflawni hyd nes mis Ebrill 2018, ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru ac ACC yn ystyried rôl strategol y Grŵp a'r bartneriaeth barhaus tu hwnt i fis Ebrill 2018, o ystyried yr angen i ddeall perthynas ACC gyda Llywodraeth Cymru yn glir.

Yn gyffredinol, mae'r gwaith o sefydlu Awdurdod Cyllid Cymru sy'n weithredol, yn mynd rhagddo'n dda ond cyflawni systemau digidol yw'r risg pennaf o hyd, ac mae'n cychwyn ar gyfnod hanfodol heb fawr o le i wallau

2.10 Mae Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru wedi cyflawni yn erbyn nifer o gerrig milltir allweddol ac elfennau i'w cyflawni a nodwyd yn ein hadroddiad y llynedd. Rhoddir y cynnydd yn erbyn y cerrig milltir hyn yn **Eitem 10** a cheir sylwadau arnynt yn yr adrannau lefel prosiect isod.

Eitem 10 – cynnydd yn erbyn cerrig milltir allweddol ac elfennau i'w cyflawni gan Raglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru

Cyfran 1 Chwefror 2016 – Medi 2016 Galluoedd gwreiddiol a gyflawnwyd: • Penderfyniad Dirprwyo Awdurdod Cyllid Cymru • Cam Cadarnhau Prosiect Gwasanaethau Digidol • Penodi Cyfarwyddwr Gweithredu Awdurdod Cyllid Cymru	Cyfran 2 Medi 2016 – Ebrill 2017 Galluoedd gwreiddiol a gyflawnwyd yn rhannol: • Penderfyniad ar leoliad Awdurdod Cyllid Cymru • Gwasanaethau Digidol yn 'profi'r' farchnad wedyn yn caffael gwasanaethau • Cyhoeddi Cadeirydd Awdurdod Cyllid Cymru
Cyfran 3 Ebrill 2017 – Tachwedd 2017 Galluoedd gwreiddiol a gyflawnwyd yn rhannol: • Penodi Aelodau Bwrdd Awdurdod Cyllid Cymru • Recriwtio staff Awdurdod Cyllid Cymru yn raddol • Cyflawni Gwasanaethau Digidol	Cyfran 4 Tachwedd 2017 – Ebrill 2018 Galluoedd i'w cyflawni: • Ymgrych gyfathrebu • Cyhoeddi canllawiau mewnol ac allanol • Rheoliadau ar waith • Trethi'r DU wedi'u dileu, trethi Cymru ar waith

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

- 2.11 Y cerrig milltir allweddol sydd wedi eu cyflawni yn unol â'r amserlen a gynlluniwyd yw lleoliad ACC, a phenodi Cadeirydd ACC ac aelodau o Fwrdd ACC. Mae'r broses o recriwtio staff ACC yn raddol wedi dechrau, ac mae'n parhau. Serch hynny, ni chyflawnwyd y prosiect gwasanaethau digidol o fewn yr amserlen a gynlluniwyd yn wreiddiol ac rydym yn rhoi ystyriaeth i hyn ym **mharagraffau 2.25 i 2.33** isod.
- 2.12 Fel y nodwyd ynghynt, mae yna bedwar prosiect sy'n hanfodol i gyflawni'r rhaglen yn llwyddiannus a sefydlu ACC. Rhoddir ystyriaeth fanylach i bob un o'r pedwar prosiect isod.

Mae'r prosiect pobl wedi gwneud cynnydd da wrth recriwtio staff ac mae ar y trywydd cywir i gyflawni ei brif amcanion

- 2.13 Mae'r prosiect pobl yn gyfrifol am bob agwedd ar Adnoddau Dynol wrth sefydlu'r ACC newydd, gan gynnwys y strwythur corfforaethol, recriwtio a dysgu a datblygu. Esblygodd strwythur trefniadaeth ACC ers y drafft cyntaf ym mis Mawrth 2017, ac ar hyn o bryd mae yna dri aelod uwch o staff yn y strwythur o dan y Prif Weithredwr – Pennaeth Cyflawni Gweithredol, Prif Swyddog Strategol a Phrif Swyddog Cyllid – i adlewyrchu prif swyddogaethau corfforaethol ACC. Mae yna gyfanswm o 75 o swyddi, a'r amcanestyniad o'r gost flynyddol yw £3.8 miliwn. Mae'r 75 o swyddi yn cynnwys naw swydd bontio i gynorthwyo ACC i ymsefydlu, a byddant yn cael eu dileu yn nes ymlaen yn 2018-19.
- 2.14 Mae'r prosiect pobl yn gwneud cynnydd da yn erbyn ei gynllun recriwtio. Hyd yn hyn mae ACC wedi penodi 9 aelod o staff, gan gynnwys Pennaeth Adnoddau Dynol. Mae pymtheg aelod o staff wedi dechrau yn eu gwaith, gan gynnwys y Prif Weithredwr, uwch dîm rheoli a 70% o'r haenen nesaf o reolwyr. Mae'r gwaith recriwtio eisoes ar waith ar gyfer 16 o swyddi eraill, a'r bwriad yw cyflogi i'r 38 o swyddi sy'n weddill cyn 1 Ebrill 2018. Mae ACC yn gweithio ar sicrhau cydbwysedd ofalus wrth recriwtio i sicrhau bod staff yn cael eu cyflogi a'u hyfforddi pan fydd arno'u hangen, ond nad ydynt yn eu gwaith yn rhy gynnar. Mae Llywodraeth Cymru ac ACC yn hapus â nifer yr ymgeiswyr, eu safon a'u hamrywiaeth ac nid ydynt wedi cael trafferth recriwtio ymgeiswyr addas ar gyfer y swyddi a hysbysebwyd hyd yn hyn.

- 2.15 Mae ACC wedi llwyddo i recriwtio nifer o aelodau o staff â phrofiad perthnasol ar fenthyg gan sefydliadau eraill, yn bennaf Llywodraeth Cymru a CThEM. Mae hyn yn golygu bod ACC yn dibynnu'n helaeth ar staff ar fenthyg o'r sefydliadau eraill hyn, i gychwyn – 15 o'r 19 penodiad hyd yn hyn, gan gynnwys uwch swyddi. Gyda secondiadau mae yna fantais o hyblygrwydd a throsglwyddiad hwylus o ran y cyflogwr a'r cyflogedig, ac maent wedi bod o gymorth i ddenu ymgeiswyr addas i ACC, sy'n sefydliad newydd a heb ei brofi. Serch hynny, mae dibyniaeth o'r fath ar staff ar fenthyg yn cyflwyno risg y bydd sgiliau allweddol yn cael eu colli unwaith fydd yr aelodau hyn o staff yn dychwelyd at eu cyflogwr 'cartref'. I liniaru'r risg yma, mae ACC yn dechrau darwahanu'r benthyciadau hyn, ac mae hefyd wedi hysbysebu swyddi eraill fel rolau parhaol.
- 2.16 Bydd cynllunio olyniaeth a throsglwyddo gwybodaeth yn dda, felly, yn hanfodol wrth reoli'r risg. Mae ACC yn ystyried trosglwyddo gwybodaeth yn flaenoriaeth allweddol, oherwydd ei ddibyniaeth ar staff wedi'u secondio, ac mae ganddo gynllun trosglwyddo gwybodaeth lefel uchel ar waith. Mae'n nodi'r wybodaeth i'w throsglwyddo a sut y bydd yn gwneud hyn, gyda ffocws ar ddysgu yn y gwaith yn hytrach na chysiau hyfforddiant ffurfiol. Bydd angen datblygu'r cynigion hyn yn gynllun dysgu a datblygu mwy manwl yn fuan yn 2018.
- 2.17 Mae tîm prosiect pobl wedi datblygu cynllun hyfforddiant cychwynnol i sicrhau bod yr holl staff gweithredol yn derbyn hyfforddiant ymsefydlu a hyfforddiant technegol hanfodol cyn 1 Ebrill 2018. Bydd hyfforddiant pellach yn dilyn yn nes ymlaen, unwaith fydd gofynion yn gliriach, ac yn agosach at yr adeg y bydd staff yn defnyddio'r sgiliau perthnasol.
- 2.18 Mae'r prosiect pobl ar y trywydd cywir i gyflawni ei dargedau erbyn 1 Ebrill 2018, a'r brif her yw recriwtio'r 56 o aelodau o staff sy'n weddill fel eu bod yn eu swyddi erbyn y bydd ar ACC eu hangen. Yr heriau ychwanegol yw cynnal brwdfrydedd, morâl a chreadigrwydd cychwynnol yr holl staff; trosglwyddo sgiliau arbenigol at aelodau parhaol o staff; a chadw'r sgiliau hynny o fewn ACC yn y tymor canolog i hirach.

Mae'r prosiect polisi gweithredol yn mynd rhagddo'n dda wrth ddatblygu canllawiau ac arferion gwaith allweddol ar gyfer ACC

- 2.19 Fel y nodwyd yn **Rhan 1** uchod, mae prosiect polisi gweithredol ACC yn rheoli'r gwaith o ddrafftio a llunio is-ddeddfwriaeth i weithredu datganoli cyllidol yng Nghymru. Ymhlith pethau eraill, mae'r prosiect hwn hefyd yn datblygu polisiâu mewnol ACC ei hun, gan gynnwys cydymffurfiaeth â pholisiâu osgoi trethi a'r holl ganllawiau a'r gweithdrefnau sydd i'w gweld o'r tu allan. Hyd yn hyn, mae'r gwaith o gyflawni'r is-ddeddfwriaeth, polisiâu gweithredol a chanllawiau ac arferion gwaith ACC ar y trywydd cywir. Serch hynny, mae'r amserlen ar gyfer cwblhau'r gwaith yn dynn.
- 2.20 Mae unigolion allweddol o Lywodraeth Cymru ac ACC yn drafftio'r canllawiau ar gyfer pob treth a'r is-ddeddfwriaeth. Mae cyfarfodydd misol yn sicrhau y caiff perthnasoedd ac adnoddau eu rheoli, bod ymgynghoriad llawn a bod gwybodaeth yn cael ei throsglwyddo'n hwylus i ACC.
- 2.21 Dechreuodd y gwaith drafftio ar y canllawiau ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir, Treth Gwarediadau Tirlenwi Cymru a'r meysydd sy'n dod o dan Ddeddf Casglu a Rheoli Trethi (Cymru) 2016. Gan adeiladu ar berthnasoedd a sefydlwyd wrth ddatblygu'r deddfwriaeth sylfaenol, rhannwyd drafftiau cynnar y Dreth Trafodiadau Tir a Threth Gwarediadau Tirlenwi Cymru gyda rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys CThEM, Cymdeithas y Cyfreithwyr ac Asiantaeth y Swyddfa Brisio, cyrff proffesiynol ac ymarferwyr bach a mawr sydd wedi'u lleoli yng Nghymru a Lloegr. Mae'r adborth cynnar ar y canllawiau drafft wedi bod yn gadarnhaol ac maent yn cael eu diwygio mewn ymateb i'w sylwadau.
- 2.22 Nodwyd 19 o eitemau pellach o is-ddeddfwriaeth gan y prosiect polisi gweithredol fel rhai sy'n angenrheidiol er mwyn gweithredu ACC a'i weithgareddau casglu trethi'n llawn ar 1 Ebrill 2018. Daethpwyd i gyswllt â Phwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol y Cynulliad Cenedlaethol yn ystod y broses o basio'r deddfwriaeth, i adnabod y categori mwyaf addas ar gyfer pob eitem unigol o deddfwriaeth, fel a ganlyn:
- Gorchmynion Cychwyn: lle caiff deddfwriaeth arfaethedig ei chyhoeddi a'i chymeradwyo'n uniongyrchol gan Weinidogion neu swyddogion heb angen pleidlais gan y Cynulliad;
 - Penderfyniad Negyddol: lle caiff deddfwriaeth ei chyhoeddi a'i chymeradwyo'n uniongyrchol gan Weinidogion neu swyddogion, ond gall y Cynulliad gytuno o fewn 40 niwrnod i ddirymu'r deddfwriaeth os yw Aelod Cynulliad yn cyflwyno cynnig o'r fath; a
 - Phenderfyniad Cadarnhaol: lle caiff deddfwriaeth ei chyhoeddi, ac mae angen cymeradwyaeth y Cynulliad llawn cyn y gall ddod i rym.

- 2.23 Mae'r prosiect Polisi Gweithredol wedi sefydlu trefnlen fanwl i sicrhau bod pob eitem o ddeddfwriaeth unigol yn cael ei phasio yn ôl yr angen, er mwyn symud ymlaen yn hwylus gyda'r agenda diwygio cyllidol. Bydd angen i'r prosiect weithio'n agos gyda'r Cynulliad Cenedlaethol a Gweinidogion i sicrhau bod unrhyw risg posib neu oedi i'r broses ddeddfwriaethol yn cael eu lliniaru.
- 2.24 Erys ymgynghoriad fel elfen allweddol o'r broses ddeddfwriaethol. Caiff pob deddfwriaeth ddrafft (ac eithrio Gorchmynion Cychwyn) ei chraffu gan y Cynulliad Cenedlaethol ac mae yna fewnbwn gan randdeiliaid allanol.

Mae'r prosiect gwasanaethau digidol yn dal i fod yn risg uchel wrth iddo gychwyn ar gam hanfodol yn y broses o gyflawni dros yr ychydig fisoedd sy'n weddill hyd nes 1 Ebrill 2018

- 2.25 Mae'r prosiect Gwasanaethau Digidol yn rheoli datblygiad parhaus y System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi a'r gwaith o'i chyflawni. Unwaith y bydd yn ei lle, bydd y system yn galluogi trethdalwyr Cymru i gyflwyno ffurflenni ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir a Threth Gwarediadau Tirlenwi Cymru ar-lein o 1 Ebrill 2018. Bydd y system yn cynnwys dwy ran:
- **Cofrestru** – galluogi trethdalwyr a/neu eu hasiantau i gofrestru trwy'r system. Bwriedir cwblhau'r gwaith datblygu yn Rhagfyr 2017, gyda'r gwaith cofrestru'n dechrau ym mis Ionawr 2018.
 - **Ffurflenni treth** – galluogi trethdalwyr a/neu eu hasiantau i gyflwyno ffurflenni treth ffurfiol ar gyfer Treth Gwarediadau Tirlenwi Cymru a Threth Trafodiadau Tir. Bwriedir cwblhau'r gwaith datblygu yn Chwefror 2018, a 'mynd yn fyw' ar 1 Ebrill 2018.
- 2.26 Bwriad Llywodraeth Cymru oedd rhoi contract i gwmni cyflenwi llwyddiannus ar gyfer y System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi erbyn diwedd 2016. Fodd bynnag, ni roddwyd contract hyd nes mis Ebrill 2017, ac felly cafwyd oedi o bedwar mis cyn dechrau'r prosiect. Roedd yr oedi hwn yn ganlyniad i nifer annisgwyl o uchel o geisiadau, a diffyg manylder yn y rhagofynion tendr cychwynnol a arweiniodd at geisiadau am eglurder gan gyflenwyr posibl. Penododd Llywodraeth Cymru gwmni cyflenwi ym mis Ebrill 2017 a dechreuodd y gwaith datblygu ym mis Mai 2017.

2.27 Mae sawl ffactor wedi cymhlethu cyflawniad y prosiect Gwasanaethau Digidol a'i reolaeth, ymhellach, gan gynnwys y canlynol:

- daeth amrediad y System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi i fod yn fwy cymhleth yn dilyn penderfyniad gan Weinidogion Cymru y byddai'r Dreth Trafodiadau Tir yn cynnal cyfradd dreth uwch ar ail eiddo, yn unol â'r hyn a ddefnyddir ar gyfer Treth Dir y Dreth Stamp.
- y penderfyniad ym mis Ionawr 2017 i'r ACC gael system gyllid fewnol wedi'i hintegreiddio gyda'r System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi, yn hytrach na defnyddio rhan o system Llywodraeth Cymru sydd eisoes yn bodoli.
- i gychwyn, roedd diffyg eglurder rhwng y cwmni cyflenwi a thîm y prosiect ynghylch sut y byddai newidiadau i'r dyluniad yn cael eu rheoli dan fethodoleg YSTWYTH⁴. Roedd hyn oherwydd nad oedd digon o staff arbenigol o fewn ACC yn eu swyddi'n ddigon cynnar i weithio'n effeithiol mewn ffordd YSTWYTH gyda'r cwmni cyflenwi. Mae hyn wedi arwain at drafodaethau parhaus ynghylch natur y newidiadau hynny a'u cost.

2.28 Mae Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru wedi gwneud defnydd da o'r prosesau adolygu porth trwy gydol 2016 a 2017 ar draws y rhaglen gyfan. Mae adolygiadau porth wedi bod yn llesol iawn i'r prosiect gwasanaethau digidol a chafwyd dau adolygiad allweddol – adolygiad prosiect llawn ym mis Mehefin 2017, ac adolygiad dilynol ym mis Medi 2017. Rhoddodd y ddau adolygiad sgôr 'oren/coch' i'r prosiect, ac fe'u diffiniwyd fel a ganlyn:

' Mae yna amheuaeth ynghylch y gallu i gyflawni'r rhaglen yn llwyddiannus, ac mae yna risgiau neu faterion sylweddol yn amlwg mewn nifer o feysydd allweddol'. Mae angen gweithredu ar frys i sicrhau bod y rhain yn cael sylw, ac i weld a oes modd datrys y sefyllfa.'

2.29 Rhwng mis Mehefin a mis Medi 2017 edrychodd y prosiect ar gryfhau trefniadau ac adnabod a recriwtio'r bobl a'r sgiliau cywir yn fewnol i ymgysylltu'n well gyda'r cwmni cyflenwi. Cymerodd hyn amser ac roedd angen taro cydbwysedd gyda chyfyngiadau ar gostau ariannol yn y rhaglen. Canfu'r adolygiad ym mis Medi 2017 fod y prosiect wedi gwneud cynnydd sylweddol o ran nifer o aregymhellion brys ers adolygiad mis Mehefin. Nodwy hefyd yn adolygiad mis Medi fod yr amserlen ar gyfer cyflwyno erbyn 1 Ebrill 2018 yn hynod gywasgedig er bod llawer o weithgarwch wedi bod, a hynny heb lawr o le i lithro, a bod yna risg fawr o hyd na fydd y System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi wedi cael ei chyflwyno'n llywddiannus erbyn y dyddiad hwnnw.

4 Mae'r fethodoleg hon yn golygu lefel uchel o ymgynghori gyda rhanddeiliaid i adnabod gofynion, gan gyfuno gwaith datblygu a phrofi elfennau o'r system yn rhediadau byrion. Mae hyn yn cyferbynnu gyda'r dull 'rhaedru' mwy traddodiadol o ddatblygu meddalwedd, lle mae'r camau dylunio, gweithredu a phrofi wedi'u gwahanu'n glir. Y farn eang yw bod AGILE yn cynhyrchu meddalwedd sy'n cydymffurfio'n well gydag anghenion y defnyddiwr, o fewn amserlenni tynn.

2.30 Ar ôl mis Medi 2017, a gyda phersonél allweddol bellach yn eu swyddi, gwelwyd newid sylweddol yn nhrefniadau rheoli'r prosiect rhwng y prosiect gwasanaethau digidol a'r cwmni cyflenwi. Yn benodol:

- gosodwyd amrediad ffurfiol y System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi i ganolbwyntio ar yr hyn y mae arni angen ei gyflawni erbyn 1 Ebrill 2018 yn unig. Ni chaniateir unrhyw newidiadau pellach i'r dyluniad ac eithrio'r rheiny sy'n codi o waith datblygu a phrofi o dan fethodoleg YSTWYTH.
- diwygiwyd y cynllun prosiect ar gyfer cwblhau'r gwaith ac mae wedi cael ei leihau, a chytunwyd ar hyn rhwng y prosiect gwasanaethau digidol a'r cwmni cyflenwi. Dyrannwyd amserau penodol ar gyfer gwaith datblygu a phrofi gan ddefnyddwyr ymhob un o'r cyfnodau 'rhedeg' sy'n weddill o dan fethodoleg YSTWYTH.
- erbyn hyn mae yna gyswllt dyddiol rhwng y prosiect gwasanaethau digidol a'r cwmni cyflenwi, i fonitro'r cynnydd cyffredinol ac i adrodd ar unrhyw faterion sy'n codi. Rhoddir adroddiadau diweddar rheolaidd i Reolwr Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru hefyd, yn wythnosol.

2.31 Yn ystod y cyfnod sy'n weddill tan y gweithredir y System, mae yna dri phrif faes ffocws ar gyfer y prosiect:

- mae angen i Reolwr Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru, ynghyd ag uwch staff a benodwyd i ACC yn ddiweddar, ddal y rhaglen at yr amrediad a bennwyd ar ei chyfer. Mae'n bwysig sicrhau bod y ffocws ar gyflawni'r System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi yn llwyddiannus fel y mae, yn hytrach na cheisio cyflwyno newidiadau pellach.
- rhaid i'r prosiect gwasanaethau digidol ddatblygu cynlluniau wrth gefn a phenderfynu'n derfynol arnynt. Er bod ffyrdd eraill o gasglu Treth Gwarediadau Tirlenwi Cymru a'r Dreth Trafodiadau Tir, ac mae modd amlinellu gweithdrefnau ar gyfer dod yn ôl o drychineb, nid yw'r cynlluniau wrth gefn manwl wedi'u cadarnhau eto.
- penodi rheolwr profi o fewn y prosiect Gwasanaethau Digidol. Bydd hyn yn sicrhau gwaith profi priodol a thrylwyr pen-i-ben cyn gweithredu.

2.32 Yn wreiddiol, y bwriad oedd cyflawni'r System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi ym mis Medi 2017 a dechrau profi'r System ym mis Hydref 2017. Roedd hyn yn rhoi cyfnod sylweddol wrth gefn cyn mis Ebrill 2018. Serch hynny, mae wedi cymryd mwy o amser na'r disgwyl oherwydd newid i'r amrediad ar gyfer y gyfradd ychwanegol, a bydd y system gyllid a'r gwaith profi nawr yn dechrau ym mis Rhagfyr 2017 ac yn parhau hyd nes mis Chwefror 2018.

2.33 Ar y cam yma, gyda'r System Ddigidol ar gyfer Rheoli a Chasglu Trethi ar y trywydd iawn i gael ei chyflawni yng nghanol mis Chwefror, bach iawn o'r cyfnod wrth gefn sy'n weddill ac mae'r prosiect yn cychwyn ar gyfnod hanfodol. Gallai unrhyw faterion pellach o bwys fod yn fygythiad difrifol i'r gallu i gyflawni'r prosiect hwn. Er mai prin yw'r lle am wallau, mae'r holl arwyddion o gyfeiriad Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru ac ACC yn awgrymu y bydd y System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi ar waith erbyn 1 Ebrill 2018 os dilynir y cynllun prosiect diwygiedig.

Mae'r prosiect cyllid wedi gwneud cynnydd sylweddol ar gaffael system ariannol fewnol a'i gweithredu, mewn cyfnod byr o amser

2.34 I gychwyn, bwriad Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru oedd y byddai ACC yn defnyddio system gyllid Llywodraeth Cymru sydd eisoes yn bodoli. Fodd bynnag, yn dilyn cyngor gan Lywodraeth Cymru, penderfynodd Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru ym mis Chwefror 2017 y byddai ar ACC angen ei system gyllid ei hun. Yna, cynhaliodd y Rhaglen ymarfer meincnodi (a oedd yn cynnwys Revenue Scotland) i gadarnhau'r penderfyniad hwnnw a'i fireinio. Yn benodol, dysgodd Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru y buasai'n haws integreiddio system cyllid trethi ochr yn ochr â datblygu System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi cyn mynd yn fyw. Buasai hefyd yn haws cyfateb taliadau treth unigol â ffurflenni treth unigol. Roedd cyflwyno cyfradd ychwanegol y Dreth Trafodiadau Tir hefyd yn ffactor pwysig gan bwysleisio'r angen i integreiddio'r ddwy system yn effeithiol. Mae'r penderfyniad yn tynnu sylw pellach at annibyniaeth ACC oddi wrth Lywodraeth Cymru, ac yn golygu bod modd iddo ddatblygu ei systemau ei hun yn y dyfodol wrth i drethi ychwanegol gael eu trosglwyddo. Bydd y penderfyniad hwn yn arwain at gostau gweithredu ychwanegol o tua £0.5 miliwn, yn ogystal â chostau gweithredu ychwanegol parhaus ar gyfer staff cyllid a thechnoleg gwybodaeth ACC.

2.35 Sefydlwyd y prosiect cyllid gan Raglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru ym mis Chwefror 2017, i adnabod prosesau ariannol priodol ar gyfer swyddogaethau casglu trethi a chyllid corfforaethol ACC, a'u cyflawni. Datblygodd y prosiect cyllid y gofynion, gan ddod o hyd i system gyllid 'oddi ar y silff' erbyn mis Ebrill 2017 a phenodi cwmni cyflenwi ym mis Mehefin 2017.

- 2.36 Cadarnhaodd y prosiect cyllid yr amrediad terfynol gyda'r cwmni cyflenwi a chaffael ar system gyllid ym mis Awst 2017. Mae'r gwaith o weithredu'r system ariannol eisoes yn mynd rhagddo'n dda ac yn cynnwys dwy ran: system gyllid gorfforaethol ar gyfer costau gweithredu, a system gyllid dreth i gasglu trethi a rheoli taliadau trethi. Y prif risg ar gyfer y prosiect yw'r rhyngwyneb angenrheidiol rhwng y system gyllid dreth a'r System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi, a dechreuodd y gwaith ym mis Hydref 2017 ar ofynion y rhyngwyneb. Mae'r system gyllid hefyd yn cynnwys system Adnoddau Dynol y bydd ACC yn ei defnyddio, er y bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i ddarparu gwasanaethau'r gyflogres.
- 2.37 Hyd yn hyn, mae gwaith rheoli prosiect cadarn, a rheolwr prosiect profiadol, wedi sicrhau bod modd gwneud cynnydd sylweddol mewn cyfnod byr. Yn ôl yr arwyddion cyfredol, bydd y cynllun i gyflawni'r systemau cyllid ac Adnoddau Dynol y bydd ar y Rhaglen eu hangen erbyn 1 Ebrill 2018 yn cael ei gyflawni ochr yn ochr â'r prosiect gwasanaethau digidol.

Er bod y costau gweithredu'n parhau o fewn yr amrediad a amcangyfrifwyd, bydd cyllidebau gweithredol cychwynnol ACC yn uwch nag a amcangyfrifwyd yn flaenorol

- 2.38 Yn ein hadroddiad ym mis Rhagfyr 2016, adroddwyd bod Llywodraeth Cymru wedi amcangyfrif y byddai'r gost o sefydlu ACC a'i gyllideb weithredol flynyddol yn cyfateb i'w amcangyfrifon cychwynnol. I gychwyn, amcangyfrifwyd y byddai costau sefydlu ACC rhwng £4.9 miliwn a £6.4 miliwn, ac amcangyfrifwyd y byddai costau gweithredu blynyddol ACC rhwng £2.8 miliwn a £4 miliwn. Fodd bynnag, roedd angen cyllidebau manylach i sicrhau bod ACC yn cael ei sefydlu ar amser ac o fewn y gyllideb.
- 2.39 Ni ddatblygwyd unrhyw gyllidebau manwl ar lefel y prosiect gan fod costau rhaglenni wedi'u hadrodd a'u craffu arnynt ar lefel reoli rhaglenni, a chan fod gwybodaeth ar lefel uchel wedi'i chyflwyno i Fwrdd Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru. Mae'r Gweinidog wedi ysgrifennu at Bwyllgor Cyllid y Cynulliad Cenedlaethol ym mis Mawrth 2017, mis Medi 2017 a mis Rhagfyr 2017 yn esbonio'r newidiadau i'r costau gweithredu a chyflawni cychwynnol. Mae **Eitem 11** yn dangos y costau yn y rhagolygon presennol.

Exhibit 11 – cymharu'r amcangyfrifon cychwynnol gyda chostau'r rhagolygon cyfredol

	Amcangyfrifon cychwynnol	Rhagolygon cyfredol
Costau Cyflawni – Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru	£4.9 million - £6.4 million for the three- year period 2016-17 to 2018-19	£6.3 miliwn far gyfer y cyfnod dwy flynedd o 2016-17 i 2017-18
Costau Gweithredu Blynyddol – ACC	£2.8 million - £4 million in 2018-19 and beyond	£1.5 miliwn yn 2017-18 £6.0 miliwn yn 2018-19 a 2019-20

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

- 2.40 Dengys yr amcanestyniadau cyfredol fod y costau gweithredu ar y trywydd iawn i fod o fewn yr amcangyfrifon gwreiddiol. Mae mwy o gostau'n codi yn y ddwy i dair blynedd gyntaf nag a gynlluniwyd yn wreiddiol, ac ailbroffiliwyd y cyllid yn unol â hynny. Cododd costau o £1.3 miliwn yn 2016-17 ac mae Llywodraeth Cymru 'nawr yn credu y bydd y £5.0 miliwn o gostau sy'n weddill yn codi'n gyfan gwbl yn 2017-18. Nid yw Llywodraeth Cymru'n disgwyl i unrhyw gostau cyflawni pellach godi yn 2018-19 felly.
- 2.41 Adroddwyd bod costau rhedeg blynyddol ACC bellach oddeutu £6.0 miliwn ar gyfer blwyddyn lawn yn 2018-19 a 2019-20, yn erbyn yr amcangyfrif cychwynnol o hyd at £4.0 miliwn. Seiliwyd yr amcangyfrif o'r costau gweithredu blynyddol ar y rhagdybiaeth o sefydlu corff tebyg i Revenue Scotland gyda dulliau a systemau tebyg. Serch hynny, gwelwyd newidiadau sylweddol i systemau a phrosesau a gynlluniwyd o fewn ACC, a'r mwyaf nodedig oedd mabwysiadu system gyllid ac Adnoddau Dynol fewnol, a hefyd proses fewnol o gyhoeddi derbyniadau ar gyfer sieciau a ffurflenni treth ar bapur. Mae ychwanegu cyfradd uwch ar gyfer eiddo ychwanegol wedi cymhlethu prosesau'r systemau digidol a'r gofynion o ran adnoddau. Mae'r ddau gorff bellach yn eithaf gwahanol ac nid oes modd eu cymharu'n uniongyrchol gan fod ACC yn cyflawni mwy o swyddogaethau ei hun nag a ragwelwyd yn wreiddiol. Oherwydd y newidiadau hyn, bydd cyllideb weithredol flynyddol ACC ar gyfer 2018-19 a thu hwnt yn sylweddol uwch na'r amcangyfrifon gwreiddiol, fel y dangosir yn y rhagolygon cyfredol uchod.

- 2.42 Nodwyd hefyd yn ein hadroddiad blaenorol fod cyfanswm y gyllideb ar gyfer 2017-18 yn nodi £2.5 miliwn yn benodol ar gyfer costau gweithredu. Cadarnhaodd y Gweinidog ym mis Mawrth 2017 mai'r amcan diweddaraf ar gyfer costau cyflawni fyddai £3.5 miliwn, gydag £1.0 miliwn arall o gostau gweithredu yn ddisgwyliedig ar gyfer ACC yn 2017-18. Awgryma rhagolygon cyfredol Llywodraeth Cymru y caiff yr holl gyllideb sy'n weddill ar gyfer y costau cyflawni o £5.0 miliwn a chostau gweithredu ACC, sy'n £1.5 miliwn, ei wario yn 2017-18, ac felly y bydd angen cyllideb atodol ym mis Chwefror 2018 ar gyfer y gwahaniaeth rhwng yr amcan cychwynnol o £2.5 miliwn a'r rhagolygon cyfredol o £6.5 miliwn ar gyfer 2017-18.
- 2.43 Wrth symud ymlaen, mae angen i Raglen Weithredu Awdurdod Cyllid Cymru ac ACC gynnal costau mwy manwl ac mae angen eu monitro ac adrodd arnynt er mwyn goleuo penderfyniadau a thrafodaethau yn ymwneud â'r gyllideb yn llawn yn y dyfodol.

Mae perthnasoedd da yn cael eu datblygu rhwng ACC a rhanddeiliaid allanol

- 2.44 Fel y nodwyd ym [mharagraffau 1.26 i 1.29](#), mae Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru ac ACC wedi sefydlu perthnasoedd gweithio da gyda rhanddeiliaid allanol, gan adeiladu ar y rheiny a sefydlwyd gan Drysorlys Cymru. Caiff ymgysylltiad â rhanddeiliaid ei reoli fel ffrwd gwaith ar draws y rhaglen, ac mae yna gynlluniau manwl ar waith i rhanddeiliaid er mwyn ymgysylltu ar feysydd gwaith penodol, gan gynnwys profi gan ddefnyddwyr, systemau, canllawiau, ac ati.
- 2.45 Mae yna Grŵp gweithredu ar y cyd gyda CThEM, er mwyn rheoli'r prosiect i drosglwyddo Treth Dir y Dreth Stamp a'r Dreth Dirlenwi. Datblygwyd perthnasoedd aeddfed dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf wrth i CThEM weithio gyda Thrysorlys Cymru a Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru. Cynorthwywyd perthnasoedd gyda CThEM hefyd trwy recriwtio neu secondio nifer o reolwyr allweddol i mewn i ACC. Mae angen i hyn barhau wrth baratoi ar gyfer yr adolygiad parodrwydd yn gynnar yn 2018, a fydd yn rhoi cadarnhad i Drysorlys Ei Mawrhydi a Llywodraeth Cymru ynghylch y gallu i drosglwyddo Treth Gwarediadau Tirlenwi Cymru a'r Dhreth Trafodiadau Tir o 1 Ebrill 2018.

- 2.46 Gweithiodd ACC yn dda gyda'r Gofrestrfa Tir ac Asiantaeth y Swyddfa Brisio hefyd, gan lunio canllawiau cyson ar gyfer eiddo sydd ar ffin Cymru/Lloegr. Mae angen i'r cydweithio hwn barhau wrth i'r cyrff rannu gwybodaeth at ddibenion cydymffurfiaeth ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir. Wrth i fwy o staff ACC gael eu penodi ac wrth i'r systemau a'r prosesau gael eu sefydlu, mae yna angen clir ar lefel weithredol i adlewyrchu'r ymgysylltu da hyd yn hyn gan uwch reolwyr.
- 2.47 Wrth edrych ymlaen ymhellach, mae angen meithrin perthnasoedd yn ofalus gyda'r rhain a rhanddeiliaid eraill, fel cyrff llywodraeth leol, er mwyn gwireddu potensial ACC i weithio gyda Llywodraeth Cymru a chyrff eraill y sector cyhoeddus, i sbarduno newid wrth gyflawni polisiau allweddol yng Nghymru.

Atodiadau

Atodiad 1 – Dulliau

Gwnaethom adolygu ystod o wybodaeth yn ystod ein harchwiliad gan gynnwys:

- Deddfwriaeth amrywiol gan gynnwys Deddf Cymru 2014, Deddf Casglu a Rheoli Trethi (Cymru) a Deddf Treth Trafodiadau Tir, Deddf Gwarediadau Tirlenwi a Deddf Gwrthweithio Osgoi Trethi Datganoledig (Cymru)
- Gwybodaeth sydd ar gael yn gyhoeddus am ddatganoli cyllidol yn ymwneud â Chymru a'r Alban
- Adroddiadau ar ragolygon trethi gan Brifysgol Bangor
- Cynlluniau prosiect
- Yr adroddiadau ar uchafbwyntiau gan fyrddau prosiect/grwpiau.
- Y dogfennau llywodraethu
- Canlyniadau adolygiadau porth a gynhaliwyd
- Adroddiadau amrywiol gan gyrff archwilio eraill ar ddatganoli cyllidol a rheoli prosiectau gan gynnwys Audit Scotland a'r Swyddfa Archwilio Genedlaethol
- Dogfennau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru a Gweinidogion Cymru

Cawsom gyflwyniad rhagarweiniol gan Lywodraeth Cymru ac Awdurdod Cyllid Cymru a gwmpasodd y canlynol:

- Cyflwyno cynnydd i'r tîm archwilio i osod y cefndir
- Nodi sut y mae'r prosiect ac ACC yn datblygu
- Sut mae'r agenda, y rhaglen a'r prosiectau yn cael eu cyflawni
- Y risgiau allweddol i gyflawni'r gwaith
- Argymhellion adolygiadau porth a'r camau sydd ar waith
- Y camau nesaf ar gyfer y prosiectau/grwpiau unigol ac agenda diwygio cyllidol gyffredinol Llywodraeth Cymru

Cawsom arddangosiad o'r system ar gyfer casglu trethi, sy'n cael ei datblygu gan Awdurdod Cyllid Cymru

Buom yn siarad ag ystod eang o gynrychiolwyr a swyddogion o:

- Lywodraeth Cymru gan gynnwys yr Ysgrifennydd Parhaol, Cyfarwyddwr Trysorlys Cymru a Chyfarwyddwr Gweithredol Awdurdod Cyllid Cymru,
- Awdurdod Cyllid Cymru gan gynnwys y Cadeirydd a'r Prif Weithredwr
- Cyllid a Thollau Ei Mawrhydi
- Y cwmni sy'n cyflenwi ac yn datblygu'r System Ddigidol ar gyfer Casglu a Rheoli Trethi
- Aelodau allanol o Fwrdd Rhaglen Gyflawni Awdurdod Cyllid Cymru

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

We welcome telephone calls in
Welsh and English.

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

Rydym yn croesawu galwadau
ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru